

OLAV

Lisa Sowle Cahil, s. 3

Genkoden knekket - mer enn en medisinsk milepæl

Ortodoks teologs blikk på bioetikken, s. 7

Den dødelige er udødelig!

May-Lisbeth Myrhaug, s. 9

Peter Halldorf - en åndelig veileder for vår tid

Rembert Weakland o.s.b. om pavebiografi, s. 11

Et blankpolert liv

Brian McNeil c.r.v., s. 14

Inspirasjon - ikke bare for predikanter!

Aage Hauken o.p., s. 15

Alan Cyril Littlewood in memoriam

Michael McGregor o.c.s.o., s. 20

Tanker om fastetiden

ST. OLAV

Fenomenet mennesket - gjennomsløst og reparabelt?

Vil den 26. juni 2000 bli stående som dagen da mennesket ble gjennomsløst? Det var, vil man huske, dagen da to forsker-team annonserte, ved en tilstelning i Det hvite hus i Washington D.C., at nå var den menneskelige arvemasse, *genomet*, nær på kartlagt! I hvert fall hadde man, etter vel 10 års innsats, oversikt over hele 90 prosent av det; resten ville komme etterhvert.

En tungvekt av en oversikt: Denne nye "livets bok" er mange ganger tykkere enn Bibelen, ble det spøkt. Og de mer oppstemte kommentatorene mente at nå har vi kikket Skaperen grundig i kortene: Vi kjenner faktisk hele (skaper)hånden! Med andre ord: Vi har oppskriften på fenomenet mennesket - inklusive nøkkel til delelageret!

Har vi?

En av dem som mener nei, er Erwin Chargaff, en av pionerene innen biokjemien, DNA-forskningens far, etterhvert skarpskodd vitenskapskritiker. I avisen "Frankfurter Allgemeine" uttrykte, sist sommer, den nå 95-årige emeriterte professor riktignok beundring for "det heroiske foretaket" kartleggingsprosessen representerte, men å tro at "denne mekaniske registreringen" hadde løst alle gåter, var feil. "Det er et langt spenn mellom rent mekanisk lesing av en bok, og det å forstå innholdet," skrev Chargaff.

Han minnet om at "foreløpighet er sjelen i all vitenskapelig forskning, ellers vil den dø", og satte fingeren på et eksistensielt smertepunkt: "Det finnes ikke det ringeste tegn på at de (genene) har noe å gjøre med den åndelige virksomhet. De bestemmer hårfargen og fordøyelsen. Hitler trengte ikke et særskilt gen for å stable Auschwitz på bena, selv om den 'Nye Vitenskap' har sitt destruktive potensiale." Dagens forskning har beveget seg langt bort fra den "klosterlige sinnstemning og ærefrykt" som preget arveforskningens far, munken Mendel, og som inntil for ikke lenge siden ennå kunne anes i krokene, skrev Chargaff. "Nå er redeligheten forsvunnet fra mitt fag (-) ærgjerrighet og grådighet har overtatt."

Har Chargaffs forbehold og anklager noe for seg? Les hva teologiprofessor Lisa Sowle Cahill skriver under avsnittet "Marked, profitt og patent" i artikkelen som er hovedopplaget

i St. Olav denne gang: "Genkoden knekket - mer enn en medisinsk milepæl". Hun er ikke alene i å påtale en råkjørende, profittoorientert forskning som ser etiske innvendinger som unødige fartsdempere. Stamcelleforskningen har dimensjoner på linje med utviklingen av atomkraften, sa professor Nitter-Hauge nylig. Og stamceller, har vi etterhvert oppfattet, er celler som både kan kopiere seg selv og gi opphav til andre, spesialiserte celler; de finnes i befruktede egg, aborterte fostre, navlestrengen og forskjellige steder i den fødte kroppen. Og disse cellene, håper forskerne, skal kunne lege alvorlige sykdommer og brukes til fremstilling av resevedeler, "terapeutisk kloning".

Det engelske parlamentet sa nylig et oppsiktsvekkende ja til fremstilling av menneskelige embryoer som utelukkende skal brukes som stamcelle-leverandører til biomedisinsk forskning: Bruk og kast av menneskelig liv i forskningens tjeneste. For det er da menneskelig, det lille spirende livet? Eller er det "bare en celleklump", som argumentet lød i 1970-årenes abortdebatt. Fersk genforskning sier nettopp at i den befruktede eggcellen er alle menneskets anlegg til stede. Ubeleilig innsikt? Hjelpsomme utviklingsbiologer og -psykologer er i gang med å relativisere den for oss. Selvsagt ut fra edle hensikter: Lindring og legedom - helliger ikke det midlene?

I Norge har vi forbud mot forskning på befruktede egg og mot kloning av mennesker. Foreløpig. Men det presses på fra flere hold. Å bruke embryoer skal være billigere enn stamceller fra fødte mennesker. Der har vi det igjen: profitt og fart!

Om man ser det eller ikke: Den nye genetiske kunnskapen og bruken av den reiser massive etiske spørsmål. Lisa Sowle Cahill er innoen del i sin artikkel, andre står på St. Olavs dagsorden fremover - bidrag til en debatt der det er livsviktig med andre røster enn forskernes, markedets og profitens. En debatt som berører grunnleggende filosofiske og religiøse erkjennelsesspørsmål: Spørsmålet om menneskets vesen. Spørsmål som: Når begynner menneskelivet? Hva er det som konstituerer det unike ved hvert enkelt menneske? Hva er identitet? Hva er mennesket? Hvorfor er det? Hva gjør mennesket til menneske?

Her gir den nye genetiske kunnskap intet svar.

Kristen tanke og teologi mener å kunne bidra. På side tre i dette nummer øser den gresk-ortodokse teologen Konstantin B. Scoutéri av livgivende kilder: "Kroppen er hellig fordi den er en vesentlig del av menneskets personlighet (-) den er menneskesjelens tempel. . det rom hvor livet leves. . . det trinn hvor menneskets fremtidige udødelighet forberedes." Også dette hører til vår arv.

HELSINKI:

Katolsk bispevigsel i luthersk kirke
Den 27. januar ble Józef Wróbel vigset til biskop i Helsinki; Kardinal Edward Cassidy, leder for Vatikanets Råd for kristen enhet, overrakte bispestaven til Finlands nye katolske hyrde. Høytideligheten fant sted i den lutherske St. Johannes kirke - en økumenisk gest: Katolikkenes egen St. Henriks kirke ville ikke rommet både menighet og de mange gjester. 1300 mennesker trosset det vedvarende sneværet for å være med på høytideligheten, og kirken var fylt til briste-

punktet, meldte Finlands Katolsk Informasjonstjeneste.

Ordinasjonsmessene hadde et sterk økumenisk preg. Blant gjestene var representanter for de fleste finske kirker, og størstparten av de tilstedeværende var medlemmer av andre kirker enn den katolske. Finske medier behandlet bispevigselene meget utførlig: De store TV-kanalene sendte nyheten, og flere aviser hadde omfattende intervjuer med biskop Wróbel.

Lisa Sowle Cahill:

Genkoden knekket - mer enn en medisinsk milepæl

3

De nyeste fremskritt innen genforskningen åpner for mange spørsmål. I en artikkel i de amerikanske jesuittenes tidsskrift *America* (12. - 19. august, 2000) vurderte Lisa Sowle Cahill, professor i teologi ved Boston College, disse fremskrittene ut fra katolsk sosiallære og i global sammenheng. Et sentralt begrep i katolsk sosiallære er "det felles gode", og målt med den målestokken kommer viktige, men ofte neglisjerte, aspekter ved debatten om "vår genetiske fremtid" til syne. "Grundig refleksjon vil være av avgjørende betydning for om vitenskap og teknologi skal spille en human rolle i en global kultur splittet av ulikheter og styrt av markedskrefter," skriver Cahill.

Vi gjengir artikkelen noe forkortet.

I juni (2000) stod to forskerteam frem, et offentlig og et privat, og bekjentgjorde at de, hver på sin kant, hadde knekket menneskets genetiske kode: *genomet*, menneskets arvemasse, var kartlagt. Den påfølgende opprømthet på forskerhold og den omfattende medie-dekningen signaliserer hvor viktig dette gjennombruddet er for den medisinske vitenskap i det tredje årtusen. Gjennombruddet gir forhåpninger om grunnleggende kunnskap om menneskets biologi og om prosesser, betingelser og endog mentale tilstander knyttet til biologien. Dertil åpner det seg et mangfold av muligheter til å hindre eller lindre sykdom samt forbedre menneskets helse og muligheter generelt. Noen mener det vil ta tid før det kommer så langt som til klinisk bruk, andre hevder at genetikken snart vil revolusjonere den medisinske praksis og forlenge gjennomsnittsalderen til over 90 innen de neste 50 år.

For eksempel vil den nye vitenskapen "regenerativ medisin" komme til å utnytte kroppens indre "kommunikasjonssystem" til å "svare på" skader og sykdommer ved å reparere vev og styrke immunforsvaret. På farmakologi-

siden regner man med å kunne skreddersy medisiner tilpasset den enkeltes genetiske profil, noe som vil gi mer effektiv behandling for lidelser som kreft, hjertesykdommer og visse mentale sykdommer. I den grad sykdommer er knyttet til spesifikke gener, vil gen-testing kunne identifisere personer som er disponert for visse lidelser og plager, og preventive tiltak vil kunne settes inn. Diagnostiske tester gir mulighet til å oppdage genetisk betingede tilbøyeligheter allerede på fosterstadiet. Kanskje blir legevitenenskapen i stand til å gripe inn allerede på embryostadiet for å fjerne eller bytte ut gener, og det ikke bare med virkning for ett enkelt individ, men også for kommende generasjoner.

Slike perspektiver reiser spørsmålet om hva som bør regnes for en defekt, hvordan man skal måle alvorret ved en "genetisk trussel", og hvordan man skal finne rett måte å behandle en faktisk trussel på. Forsøk på å hindre sykdom kan forårsake uventet skade, fordi gener er komplekse saker, og fordi vi ennå ikke helt vet hvordan de fungerer. Dertil kommer at det enkelte individs arvemasse sikkert vil inneholde "feil",

med konsekvenser som vil avhenge av mange faktorer, deriblant interaksjon med andre gener, med omgivelsene og med medisinsk pleie, livsstil og til og med kultur.

Spørsmål som konfidensialitet og sosial kontroll gjør disse spørsmålene enda vanskeligere: Her kommer nemlig både økonomi og politikk inn i bildet. Og spørsmålene er mange: Er genetisk informasjon ene og alene et privat anliggende, eller bør familiemedlemmer, forsikringselskaper og det offentlige helsevesen ha adgang til slik informasjon? Hva med "screening", altså masseundersøkelser, samt rådgivning og terapiprogrammer? Bør slikt være obligatorisk eller frivillig, bekostes av det offentlige eller privat, omfatte alle eller kun spesielle "mistankegrupper"? Og dersom screening og behandling er tilgjengelig, vil det føre til mindre toleranse for personer med genetisk betingede lidelser?

En annen side av saken er at genetisk vitenskap vil være i stand til å identifisere koblinger til positive trekk som intelligens, hukommelse eller sosialt ønskelige ytre trekk. Er det like forsvarlig å bedre den genetiske koden som å fjerne eller kurere sykelige tilstander? Og hva hører hjemme i kategorien genuine forbedringer, og hvem vil kunne skaffe seg slike forbedringer?

Det felles gode

Amerikanske kommentatorer til "vår genetiske fremtid" har, typisk nok, særlig vært opptatt av hvordan man skal sikre enkeltpersoners rettigheter. Katolske innvendinger spør ofte om menneskelige embryoer er involvert, og om det ansføres til abort. Men de sosiale implikasjonene som følger med år 2000s store vitenskapelige fremskritt, er langt mer omfattende og urovek-kende enn som så. Ifølge tradisjonell katolsk sosiallære omfatter "rettferdighetsspørsmål" ikke bare enkeltindivi-

Ny åpenhet for religiøs tro

"I dag er heldigvis mange i ferd med å befri seg fra den skinnreflekterte vulgærhumanismen som stempler religiøs tro som noe uhyre naivt som reflekterte mennesker bare må se forbi om de vil ha selvrespekten intakt."

Vi siterer fra en artikkel om "Barnetro - et ideal?", hentet fra bladet KU(=Katolsk Ungdom", utgitt av Norges Unge Katolik-

ker), skrevet av Jo Fuglestedt. "Tidligere generasjoners gretne lukkethet overfor religion og kirke avløses av en ny åpenhet," skriver Fuglestedt. Som understreker at "det er naturlig å være åpen for det overnaturlige! Det er fornuftig å være forberedt på det overfornuftige! For troen er ikke ufornuftig, men overfornuftig. Og det er to forskjellige ting. . ."

Om demokrati og menneskeverd

"Hvis vi nordmenn bare er en gjeng individuelle egoister hvor alt er ok så lenge det ikke rammer meg selv, da behøver vi ikke politikk til noe annet enn et minste felles multiplum for regulering. Da trenger vi heller ingen normer for menneskeverd," skriver Janne Haaland Matlary i Vårt Land

"Likhet i menneskeverd betyr at de svake - medisinsk, inntektsmessig, sosialt - har samme verd som de andre med ressurser. Uten at menneskeverdet, slik definert, har

4

det, men også "det felles gode", og det betyr at enhver sosial innovasjon også må vurderes ut fra de virkningene den måtte ha for alles velferd. I dagens verden med multinasjonale selskaper, felles internasjonal innsats for å hindre vold og naturkatastrofer og økende sans for medansvar i miljøspørsmål, har begrepet 'det felles gode', *allmennvellet*, fått en stadig mer global betydning.'

Mange av kommentatorene til genomprosjektet har vært raske med å påpeke at de relevante etiske og sosiale spørsmålene er nesten like tallrike som genomets, arvemassens, tre milliarder kjemiske bokstaver - og nesten like vanskelige å løse som konfliktene mellom de rivaliserende genforskerne som inntok scenen da resultatene ble annonsert sist sommer. Noen spørsmål har med vitenskapens og teknologiens rolle i moderne kultur å gjøre; andre gjelder forholdet mellom biologi og mennesket som person; noen har med individets rettigheter og fellesskapet, "det felles gode", å gjøre; atter andre dreier seg om hvordan medisinsk kunnskap skal komme hele samfunnet og hele verden til gode. Den genetiske kunnskapen kan også gi oss innsikt i det som er felles for alle mennesker.

Grundig refleksjon omkring disse tingene vil, selv om det er vanskelig å finne adekvate svar, være av avgjørende betydning for om vitenskap og teknologi skal spille en *human* rolle innen en global kultur som allerede er splittet av ulikheter og styrt av markedskrefter. Den moralske ambivalens som hefter ved genomprosjektet, og dets makt som kulturelt symbol, kommer klart frem når man tar for seg de metaforer som forskere og politikere, etikere og journalister velger for å beskrive de aspektene ved denne forskningen som de finner mest lovende, banebrytende, lønnsomme eller provoserende. Men først litt om forhistorien.

Prosjektets historie

The Human Genome Project (H.G.P.) begynte i 1990 som et internasjonalt konsortium bestående av en gruppe forskerteam. Planen var systematisk kartlegging av hele den menneskelige arvemasse innen 2005; budsjettet lød på 3 milliarder dollars; hovedstøttespillere var institusjoner i Storbritannia og USA. Underveis har man søkt å trekke inn internasjonale medarbeidere, som i stor grad har bidratt til prosjektets suksess.

*Å finne
de rette ordene
og derved få grepet
om publikum,
synes å fremme like mye
konkurransend
som selve forskningsracet.
Dertil er
metafor-makeri
også
en politisk handling.*

I 1998 kom, ganske overraskende, en privat og profitorientert konkurrent på markedet: Celera Genomics, under ledeles av J. Craig Venter, som tidligere hadde arbeidet for et av de involverte forskerteamene, det engelske National Institute of Health. Craigs firma ønsket raske forskningsresultater ikke bare til medisinsk bruk, men også for videresalg, med profitt, til abonnenter på Celeras database: Målet var å knekke genkoden innen 2003! Dermed satte også H.P.G. år 2003 som mål. Fart, ikke grundighet, ble avgjørende. Det hører med at Venter, som bygget på allerede offentliggjorte forskningsresultater, ikke har gjort Celeras forsk-

ning allment tilgjengelig. Det de to teamene annonserte i juni i fjor, var at man nå hadde en løselig kartlegging av ca. 90 % av arvemassen; det resterende skal fylles ut etterhvert.

Det faktum at rivalene offentliggjorde sine resultater under en felles opp-treden i Det hvite hus sammen med president Clinton og statsminister Tony Blair (via satellitt), signaliserte en til- lempning av genetikken til akademiske, politiske og markedsorienterte hensyn; samtidig skulle seansen gi amerikansk forskning en klar internasjonal plassering.

Metaforer som politisk kunst

Nye oppdagelser krever et nytt vokabular: Å finne de rette ordene og derved få grepet om publikum, synes å fremme like mye konkurranseånd som selve forskningsracet. Dertil er metafor-makeri også en politisk handling. Mange av de mer velbrukte bildene som brukes på genomet og dets sammenhenger, kommer fra teknikkens, maskinenes og datamaskinenes verden. Her er litt av New York Times' ordvalg på annonseringsdagen: Instruksjonshefte, håndbok for den menneskelige maskin, blåkopi, programkode, materialliste. Disse metaforene antyder en sterk, nærmest deterministisk, sammenheng mellom genetikken og menneskelig funksjon generelt, og de nedtoner den rolle omgivelsene og sosiale faktorer spiller.

Andre metaforer er tekstuelle, men ikke mekaniske, og synes å antyde et mer komplekst og kulturelt formidlet forhold mellom genetikken og enkeltpersonen: menneskets genetiske bibliotek, livets bok, livets kode o.s.v. En annen høyt profilert billedkategori knytter an til pionervirksomhet, til oppdagelsesreiser og grensesprengning. Slike kategorier søker å plassere den genetiske vitenskapen i en edel sosial sammenheng, en sammenheng som i

en reell betydning, kan vi ikke ha et demokrati verd navnet.

Demokrati betyr ikke at alle verdier og synspunkter er berettigede, eller at de tillates. Jeg tror vi er så redde for 'fundamentalister' at vi ikke ser dette klart nok. Vi må si at noen holdninger er onde i seg selv, og blant disse hører menneskeforakt eller rasisme. Demokrati er bare en metode, en prosedyre, dersom menneskesynet er likegyldig."

"Hjelp oss med traktorer!"

Den katolske biskopen i Banja Luka, Franjo Komarcia, ber det østerrikske Caritas om traktorer og annet landbruksutstyr - det er det mest effektive bidrag til gjenoppbyggingen av Bosnia. De fleste hjemvendte var småbønder før flukten, men under krigen ble redskaper og maskiner ødelagt eller stjålet. Med de nødvendige redskaper, vil de hjemvendte bli selvhjulpne. For å dra i gang landbruket, planlegger bispedømmet å opprette små kooperativer.

CiG

De virkelige morderne går fri

De antatte "bakmennene" for mordet på seks jesuitter og to kvinner i El Salvador i 1989, vil ikke bli stilt for retten. Nylig avviste en domstol i landet å stille seks høye offiserer samt landets tidligere president, Alfredo Christiani, for retten: Saken var foreldet, het det. Massakren mot de åtte ble utført av en elitegruppe fra hæren. Gjeringmennene ble stilt for retten, mens de "høye" bakmennene altså går fri, til tross for at stadig sterkere bevis mot dem.

det minste for amerikanere flest har svært positive assosiasjoner til nasjonens historie og dens antatte moralske mandat i internasjonal sammenheng.

Atter andre bilder er religiøse og viser til skapelsen, den guddommelige kunnskap om og kontroll over naturen. Slike bilder skaper generell ærefrykt overfor genetiske oppdagelser, men kan også brukes av kritikere for å påtale hvilken hybris det er å trenge seg inn på guddommelige enemerker.

Ordbruken, ikke minst den politiske, er med på å forme debatten om genetikken og bioteknologien, men gir også en pekepinn om klimaet i den offentlige debatt. Den avslører ikke bare en del av mangfoldet, men også motsigelsene i de kulturelle holdningene til de etiske og sosiale spørsmål den nye innsikt stiller oss overfor. De sentrale anliggender i debatten er: Er kunnskap om genene et offentlig eller privat anliggende? Kan det tas patent på former for liv og på genetisk kunnskap? Finnes det en rett til å beholde kontrollen over "intellektuell eiendom" og derved også profitten, eller er man forpliktet til å gjøre kunnskap og gagnlig bruk av den tilgjengelig for en vid krets av potensielle brukere?

Utfordringene

Noen av de utfordringene den genetiske forskningen stiller oss overfor, kan vurderes opp mot begrepet "det felles gode" i katolsk sosiallære (cf. Det 2. Vatikankonsils konstitusjon om Kirken i verden av i dag, "Lumen gentium", nr. 26.) Enkelt sagt defineres rettferdighet i denne sammenheng som det som tjener "det felles gode" både for hver enkelt og for hele samfunnet, et samfunn som i økende grad har globale dimensjoner. Rettferdighet er et objektivt kriterium på en moralsk holdning som ser enkeltpersoner, grupper og fellesskap som gjensidig avhengige av hverandre, og med lik rett til å få del i materiell vel-

ferd og sosiale goder. Ingen har rett til privat eiendom anskaffet på bekostning av andre personers eller gruppers grunnleggende behov. Det må arbeides aktivt for å inkludere dem som er blitt utelukket fra dette "felles gode", og det vil igjen si: De fattige har forrang.

Ifølge det katolske sosiallære kaller "subsidiaritetsprinsippet", skal ingen regjering kontrollere slike virksomheter og aktiviteter som med hell kan organiseres og utføres på "lokalt" nivå, altså lenger nede i systemet. Men samfunnet må heller ikke unnlate å sette i verk eller samordne de tiltak som trengs for at rettferdighet skal skje fyldest. Mot denne bakgrunn kan de gentekniske utfordringene grupperes som følger:

*Det er personer,
ikke gener,
som muliggjør
kultur,
kunst, religion, filosofi
og
bevisst,
uselvisk kjærlighet.*

1. Vitenskapens og teologiens sosiale rolle

Betydningen av oppstyret omkring genomet strekker seg langt ut over de medisinske forhåpningene. Her flyter nemlig flere av den moderne tids strømninger sammen: Naturvitenskapen som den mest respekterte form for kunnskap, medisinen som det nye og, underforstått, altruistiske presteskap - og økonomien som den viktigste faktor både når det gjelder maktforhold og kontroll over sosiale ressurser. Forskere som kan love helsegevinster, fremstilles som menneskehetens frelsere: Det er de som skal fri oss fra menneskelig

lidelse. Økonomisk vinning, ære og berømmelse kan selvsagt oppmuntre forskere til å ønske en slik rolle velkommen, men publikum har også et ansvar dersom det ikke bare setter sin lit til, men nærmest krever, at vitenskap og teknologi skal fri oss fra alle sosiale og personlige problemer. Her trengs imidlertid mer holistiske og realistiske løsninger enn som så.

Ved å understreke at "det felles gode" berører alle menneskers sosiale vilkår, og ved å betrakte "det timelige felles gode" under evighetens synsvinkel, advarer katolsk tradisjon mot altfor stor tillit til selv de mest aktverdige former for løsninger på lidelsensens problem - noe som selvsagt ikke utelukker ærlig søken etter enhver mulig menneskeverdig løsning. Liksom teknologien tidligere er blitt utnyttet til militære formål og territorial vinning (som forrige århundres atombombe og måneferdene), slik kan teknologien i medisinsk forkledning vise seg å være nok en maktglad metode med konsekvenser som bør betraktes med sosial og moralsk mistenksomhet

2. Mennesket - person, betydning og kultur

Biologisk reduksjonisme er én av den genetiske vitenskaps farer - først og fremst fordi menneskets helse og sykdom ikke kan forklares ene og alene ut fra biogenetiske årsaker. Dernest: Selv om genetikken viser at mentale tilstander og personlige karakteristika kan være sterkt influert av gener, vitner våre urgamle kulturer om at menneskeheten har en åndelig og transcendent dimensjon, som forener vår kroppslige fysikalitet med noe som gjør vår art unik. Det er personer, ikke gener, som muliggjør kultur, kunst, religion, filosofi og bevisst, uselvisk kjærlighet. Dyr kan kanskje komme i nærheten av slike erfaringer, og en dag vil kanskje også

“Derfor anbefaler jeg skriftestolen”

“Nordmenn har et mer fortrolig forhold til fluktstolen enn til skriftestolen,” sier Per Arne Dahl, prest og forfatter. “Vi tror at synder blir borte bare vi slutter å snakke om dem, men det er vi som blir borte.

Derfor anbefaler jeg skriftestolen som fristed for skyldbetyngede og som hvileplass for folk med selvbebreidelser. Men da må vi prester i større grad praktisere skriftemålet selv.” DAGBLADET

DET HELLEGE ÅR: noen tall

Det Hellige år er over, og i den anledning har Vatikanet kommet med noen statistiske opplysninger. Rundt 25 millioner besøkte Roma i år 2000; gjennomsnittsturisten oppholdt seg tre dager i byen; tilsammen ca. 8,5 millioner pilgrim�er deltok i de mange arrangementene pave Johannes Paul II var med på. Til sammenligning kan nevnes at i 1999 deltok, ifølge Vatikanets tall, tilsam-

men 557.000 mennesker på de pavelige audienser.

Sponsorer stod for størsteparten av finansieringen av de store arrangementene, og Vatikanet sitter igjen med et overskudd på mellom 10 og 20 millioner tyske mark. Pengene skal brukes til å bygge et gjestehus for funksjonshemmede pilgrim�er, melder ukemagasinet *Christ in der Gegenwart*.

6

roboter gjøre det, men de fleste mennesker forblir med rette overbevist om at det er noe genuint menneskelig ved den betydning og mening disse tingene har for oss. Det er derfor katolsk sosial- og morallære klart setter personen i sentrum for de moralske relasjoner, og understreker hver enkelts hellige og ukrenkelige “eneståenhet” og verdighet, så vel som personens orientering mot Gud. Natalie Angier, vitenskapelig reporter for New York Times, har funnet en metafor som holder disse mulighetene åpne. Hun skriver “Det menneskelige genomet er en menneskelig drøm: rik på betydning, personlig, men likevel universell, fylt med nonsens, uordnet og dog fylt med sin egen galne logikk.”

3. Rettigheter og “det felles gode”

De som forkytter genforskningens suksess, fremholder at sykdom vil kunne lindres, og at forskeren eller hans/hennes firma har forretten til å dra fordel av den genetiske kunnskapen. Det man ofte taper av syne, er det faktum at verken den medisinske eller økonomiske gevinsten kommer til å bli allment og globalt fordelt. For mens man i Nord-Amerika og Europa søker løsningen på kreften og andre gåtefulle sykdommer, dør millioner av mennesker rundt om i verden av sykdommer som det allerede finnes behandling for - sykdommer som malaria, anemi og tuberkulose! Tjener det virkelig “det felles gode” på amerikansk mark om man får til rådighet nye genetiske behandlingsformer for de få privilegerte, mens så mange mennesker står uten grunnleggende sykeforsikring? Tjener det “det felles gode” globalt sett å bruke milliarder på nye genetiske innovasjoner når det er et skrikende behov for mer grunnleggende helseomsorg, og når så mange mennesker går en tidlig død i møte, nettopp fordi grunnleggende behov som mat, bolig, utdan-

nelse og rent vann ikke dekkes? Den katolske tradisjon om “det felles gode” understreker klart at enhver adekvat moralsk analyse krever et bredt perspektiv, og det avgjørende prinsipp i den sammenheng vil alltid være å ta parti for de fattige.

4. Marked, profitt og patent

Et kinkig og stadig tilbakevendende tema i vurderingen av genom-prosjektet har vært det sterke profittmotive som følger med forskningskappløpet. For eksempel kommer legemiddelindustrien til å sette botemidler for sykdommer som for det meste rammer mennesker i industrilandene, øverst på listen. Og forskerne vil, typisk nok, ønske å ta patent på potensielt nyttig kunnskap så raskt som mulig (endog før de har funnet et spesifikt anvendelsesområde!), så de kan selge kunnskapen til legemiddelindustrien. Dette er grunnen til at Celera, i motsetning til H.P.G., ikke jevnlig har offentliggjort sine forskningsresultater.

En av begrunnelsene for patentretten er at den ansporer til investering og innsats på områder som potensielt kan komme mange til gode. Men medaljens bakside er at ressursene kanaliseres til den forskningen som gir størst profitt, og at “adgang” derved begrenses til dem som kan betale. En katolsk gruppe med hovedkvarter i Brussel, International Cooperation for Development and Solidarity (CIDSE), har i den sammenheng påpekt at visse internasjonale handelsavtaler, bl.a. om intellektuelle eiendomsrettigheter, bidrar til å utforme den økonomiske globaliseringen og handelsliberalismen på en måte som favoriserer verdens rikeste nasjoner, og da særlig de som kontrollerer Verdens Handelsorganisasjon. Lignende betenkeligheter kan også gjøres gjeldende for marginaliserte grupper innen de rike nasjonene. I en rapport om biopatenter og næringsmiddelsikring oppfordrer

derfor CIDSE det internasjonale samfunn til å “sikre at de biologiske ressursene brukes på en bærekraftig måte, og at de goder denne bruk frembringer, fordeles på rettferdig vis”.

5. Menneskets natur

Faren for å redusere menneskets natur til gener er allerede nevnt. Men innsikt i den genetiske komponenten i menneskets identitet, gir faktisk støtte til et katolsk moralkrav av gammel årgang: At vi alle har visse grunnleggende behov og formål felles, og at et samfunn, for å være moralsk, bør dekke disse genuint menneskelige behovene samt bidra til å virkeliggjøre slikt som virkelig gnager den enkelte og fellesskapet. Anerkjennelsen av at det finnes noe grunnleggende felles for hele menneskeheten, er det eneste plausible grunnlag for en internasjonal standard for rettferdighet og rettigheter, men dette “felles” settes altfor ofte til side til fordel for respekt for kulturelt mangfold. Som president Clinton bemerket under seremonien i Det hvite hus sist sommer, er menneskene, genetisk sett, 99,9% like. “Og det innebærer,” sa Clinton, “at moderne vitenskap har bekreftet det som de gamle trosforestillinger først lærte oss. Det mest betydningsfulle faktum om livet her på jorden er vår felles menneskelighet.”

Selv om religion, politikk og kultur kan skape ideologier som, både skarpt og voldsomt, adskiller oss i stedet for å føre oss sammen, gir genomet oss et moderne symbol på vår enhet. Hvis vi kan gjenkjenne alle menneskers enhet i “det felles gode”, har vi kanskje håp om å høste de gode fruktene av de genetiske oppdagelsene og unngå det mer ødeleggende misbruk. ●

UNICEF: én million barneliv reddet
FNs barnefond (UNICEF) har siden 1998 reddet én million barneliv ved å distribuere A-vitaminkapsler i verdens fattigste land. Mangel på A-vitaminer svekker barns immunforsvar mot diaré og vanlige barnesykdommer og øker dødeligheten med 20%. Kapsler med konsentrerte doser A-vitamin koster under to øre, og to kapsler i året er nok til å redde liv. - Det finnes ingen unnskyldning for å la være, sier UNICEFs leder, Carol Ballamy. NTB-AFP

KENYA: Katolsk erkebiskop til kamp mot "barbarisk omskjæring"
Foreldre som lar sine døtre omskjære og lemlester deres kjønnsorganer, bør straffes. Det mener erkebiskop John Njenga av Mombasa, Kenya. Han understreker at "menneskekroppen generelt, og ganske spesielt kvinnens kropp, har krav på respekt". Omskjæring av kvinner er "barbarisk og mot Guds vilje". Det er ingen unnskyldning

at slik omskjæring har lang tradisjon i Afrika: Her må folkeopplysning til, krever erkebiskop Njenga.

Han oppfordrer de unge til ikke å tie om slike overgrep. Bare i Afrika utsettes årlig ca. 10 millioner jenter for omskjæring, ofte uten noen form for bedøvelse. Mange påføres livslange fysiske smerter og besvær, og sjelelige lidelser er heller ikke ukjent. CIG

7

En ortodoks teologs blikk på bioetikken:

Den dødelige er udødelig!

De store landevinningene innen bioteknisk forskning er en utfordring for kristen tankegang og moralteologi. Har kristen refleksjon noe annet og mer å bidra med enn det man tradisjonelt har møtt den moderne vitenskap med, nemlig advarsler og krav om forsiktighet og grensesetting?

Ja, mener den gresk-ortodokse teologen *Konstantin B. Scoutéris* i en artikkel i det økumeniske tidskriftet *Una Sancta* (2/2000), hvor han øser av en annen tradisjon enn den vi gjerne støtter oss til her i vest. Normer, regler, prinsipper og imperativer, som kanskje er foreldet i morgen, strekker ikke til som veivisere, mener Scoutéris, som er professor i dogmatikk og sammenlignende teologi ved universitetet i Aten. En grunnleggende åndelig fornyelse må til skal man finne en virkelig farbar vei inn i den bioetiske fremtid. Den åndelige holdning overfor genteknikk og forplantningsmedisin er viktigere enn dette eller hint forbud. Vi trenger "en endret tankegang", en "livsfilosofi" som besinner seg på at Gud kaller oss dødelige mennesker til udødelighet: "Bioteknologien... tjener til en viss grad menneskets materielle og altså forgjengelige behov; den vil tjene det biologiske livs behov, men ignorerer derved ofte den åndelige dimensjon... Betrakter

man det biologiske livet med døden som basis, kommer man til helt andre slutninger enn om man hengir seg til den tro at mennesket lever for ikke å dø. Målt opp mot døden, blir menneskets biologiske eksistens en enestående engangsførelse og noe uendelig kostbart, ikke fordi det er kort og ender med døden, men fordi det byr på en enestående anledning til udødelighet. Når mennesket ser sitt biologiske liv som en ubetalelig Guds gave og en forberedelse til dets åndelige liv, vil det også verdsette de andre tingene i denne verden."

Scoutéris oppfordrer til en perspektivveksel innen bioetikken: fra det dødelige mennesket til det mennesket Gud har skapt for udødelighet. I det perspektiv trenger man ikke først og fremst en grensesettende etikk, men en etikk som åpner for menneskelige muligheter, som er "rettet mot Gud" og fremtidsåpen. Scoutéris snur om på det kjente spørsmål om det å *ha* er viktigere enn å *være*? "Den ortodokse tradisjon understreker uopphørlig at det ikke kommer an på hva mennesket er, men at det mest verdifulle et menneske *har*, er det det kan *bli* ved Guds nåde." Ethvert fremskritt kan kalles velsignet dersom det ikke begrenser mennesket i dets endelighet, men i stedet gir det sjansen til å bli seg sin verdighet bevisst, sitt guddommelige kall til udødelighet, til håp om det kommende. I det perspektiv gjelder "beskyttelse av livet" i mindre grad mennesket som biologisk vesen "som skal dø, men mer mennesket som *person* hvis bestemmelse det er ikke å dø, og som på sin biologiske vei har den

store oppgave å leve sin unike og enestående historie" frem mot Gud.

Det er ingen praktiske anvisninger å hente hos Scoutéris om hvordan man skal forholde seg til dette eller hint innen den biologiske vitenskap, men likevel er disse synspunkter fra ortodoks hold til hjelp i den bioetiske debatt, mener *Johannes Röser*, redaktør for det katolske ukemagasinet *Christ in der Gegenwart*. De virker befriende på et felt som lett fikseres ene og alene på det materialistiske. Og de bidrar til å synliggjøre hele dynamikken i det grunnleggende spørsmålet: Hvorfor lever vi i det hele tatt, og hva skal all vår vitenskap og "helbredelseskunst" tjene til? Scoutéris forsøk på et svar lyder: Å søke bedre kår for menneskelivet, er "en vesentlig bestanddel av evnen... til å forske og skape, en evne Gud selv har gitt mennesket... Det er hans velsignelse... Men mennesket, som den frie person det er, må handle med kritikk... I den ortodokse tradisjon finner kreativiteten sin oppfyllelse når den bevarer sitt guddommelige utspring. Mennesket er ingen selvbestemt maskin som beveger seg av seg selv, det opptrer med rette skapende nettopp fordi det er Guds avbilde... Kirken priser legemvitenskapen og betrakter den som hellig handling, fordi den i et videre perspektiv erkjenner at kroppen er hellig fordi den er en vesentlig del av menneskets personlighet. Kroppen er menneskesjelens tempel... den er det rom hvor livet leves, og den er det trinn hvor menneskets fremtidige udødelighet forberedes." ●

8 Peter Halldorf - en åndelig veileder for vår tid

Peter Halldorf - for den som ikke allerede kjenner ham - er pinse-pastor og forfatter, bosatt med sin familie i Sturefors i Östergötland i Sverige. Han er redaktør for det økumeniske tidsskriftet *Pilgrim* og bruker en stor del av sin tid på å lede retretter og gi åndelig veiledning på Nya Slottet Bjärka-Säby, et kloster og retrettsted han selv har startet.

Nå - vi skriver slutten av januar - er han i Norge for å holde foredrag i forbindelse med Bønneuken for kristen enhet. Vi sitter sammen på Norrøna kafé etter foredraget og samtaler over en kopp kaffe.

Peter Halldorf er en fascinerende personlighet, et menneske fylt av Åndens kraft og et sterkt personlig ønske om å tjene Gud og sine medmennesker. Vi samtaler litt om Meister Eckhart og er enig i Eckharts postulat: Vi mennesker burde tenke mer på hva vi er, ikke så meget på hva vi gjør. Det er ut fra hva vi er som mennesker at våre handlinger skal utgå.

- Kan du fortelle litt om din bakgrunn?

- Jeg vokste opp i et miljø preget av pinsevennenes pietistiske fromhetsideal, og begge mine foreldre var aktive i menigheten. Alt fra 16-17 års alderen kjente jeg et kall, og

dette kallet ble avgjørende for mitt liv. Det var en prosess som vokste frem med røtter i troen.

Halldorf siterer Jesus: "Det er ikke dere som valgte meg, men jeg som valgte dere." Og fortsetter: - Da min åndelige lengsel ble vakt, lengtet jeg etter åndelig litteratur. Det var særlig ett spørsmål som opptok meg: Hva innebærer et radikalt, hengivent kristent liv? Jeg har senere kommet frem til at om vi stiller dette spørsmålet, føres vi tilbake til våre røtter - til ørkenfedrene: Hva innebærer et hellig liv, et liv i hellighet?

- Da jeg som 18-åring ble pinse-pastor, fulgte jeg det som er tradisjon i pinsemenigheten, nemlig å ha en mentor, d.v.s. å gå sammen med en eldre pastor, som ga meg opplæring og veiledning.

Etter hvert møtte Halldorf mennesker fra andre kristne tradisjoner, og mye av det de sto for, var ukjent for ham. Han kjente etterhvert en utilstrekkelighet i sitt liv. I hans egen tradisjon var aksjon/handling viktig. Vekkelse Nå! Det leder til et liv som krever handling. Han savnet stillhet og tid til refleksjon.

- Jeg har alltid med meg Oljeflasken, den har vært med i over 25 år, en liten flaske som det er tradisjon

for i pinsemenigheten. Det er noe fysisk, du kjenner duften - en ytre støtte for troen. I de senere årene har jeg også med meg 'radbannet', bønnekransen som jeg ber Jesusbønnen med. Det hjelper å holde meg fast i bønnen.

Rundt 1980 oppdaget Halldorf - gjennom katolikken Gunnel Vallquist - ørkenfedrenes tekster. Hun betyr fremdeles meget for ham.

- Det var hun som satte meg på sporet. Jeg leste hennes bok *Helgons svar* fra 1981. Vennskapet med Gunnel Vallquist har betydd mye for meg. Hun representerer samtidig hengivenhet og engasjement, men uten spor av sentimentalitet.

Vendepunktet

- I 1993 utga jeg boken "*Jungfrumark - en modern pilgrims färd mot sina rötter*". Boken inneholder mitt livs vandring som en ikke-kirkehistoriker. Jeg ble meget overrasket over den gode mottagelsen boken fikk i hele kristenheten i Sverige. Noe slikt haddet jeg overhodet ikke forventet.

Samuel Rubensson, professor i patristikk ved universitetet i Lund, skrev i Kyrkans Tidning at boken var "årets största ekumeniska händelse i den svenska kristenheten". Og i Katolsk Kyrkotidning noterte dominikanersøster Catharina Broomé at "Halldorf har en lycklig förmåga att formulera svåra saker enkelt och begripligt, på ett sätt som svarar på nutidsmänniskans frågor och problem. Bokens egentlige ärende är att ge hjälp till ett andligt liv, ett liv i Anden. Det är en verklig väckelsebok."

- Etter utgivelsen av boken ble jeg

May-Lisbeth Myrhaug - er utdannet sykepleier, har magistergrad i religionshistorie og har studert etikk ved det katolske presteseminaret i Stockholm og teologi hos dominikanerne i Oxford; hun er sakristan i St. Dominikus kirke i Oslo og med i St. Olavs redaksjon

Caritas Norge: innsamlingsrekord!

Caritas Norge fikk i 2000 inn ca. 2.650.000 kroner i regulære gaver og bidrag - det beste resultatet noensinne, skriver bladet Caritas INFO. Ca. 1,6 millioner var bidrag gitt direkte til Caritas av drøyt 2100 enkeltpersoner, mens den siste millionen kom via menigheter og organisasjoner i forbindelse med fasteaksjonen, adventsaksjonen, Cari-

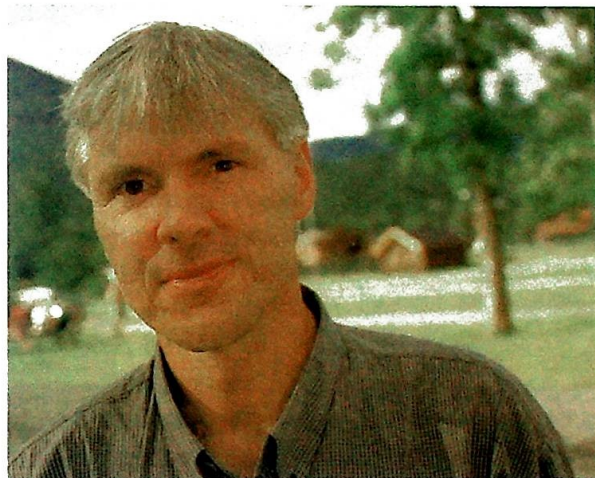
tassøndag og andre innsamlingsaksjoner.

"Våre givere, både de som gir direkte og de som gir via kollekter og innsamlingsaksjoner, er det grunnfjell Caritas Norge står på," skriver bladet. "Selv om det aller meste av det vi formidler av penger til fattige og nødlidende rundt om i verden, er offentlige midler, ville vi ikke ha fått disse midlene uten at vi samtidig kunne vise til at vi også

selv samler inn penger. Det at vi stadig får inn mer i gaveinntekter, og at antallet givere øker, tolker vi som en voksende tillit til Caritas Norge blant katolikkene i Norge," skriver Caritas INFO. Som takker varmt for bidrag og "den tilliten som blir vist Caritas Norge - den er en viktig inspirasjonskilde i vårt arbeid for de som trenger det mest og for en rettferdig verden".

«Bønn er å være nærværende og tilgjengelig for Gud, som alltid er nærværende i våre liv,» sier Peter Halldorf; her fotografert hjemme i Sverige.

Foto: Nils Arne Grutle

oppringt av flere klostre, deriblant dominikanerne og benediktinernonnene, og jeg fikk innbydelse til å komme på besøk. Før det hadde jeg ikke hatt kontakt med katolske klostre.

- Min første retrett hadde jeg på St. Davidsgården i Rättvik, dit jeg nå vender regelmessig tilbake. For meg som var vokst opp med høylydt tungetale og frie bønners brus, var kontrasten til å begynne med stor når jeg trådte inn i stillheten, som er retrettens karakteristiske kjennetegn.

- Nå, når jeg selv leder retretter for mennesker fra min egen menighet, har jeg sett hvordan stillheten til å begynne med kan kjennes veldig uvant for dem, men etter hvert har det blitt en stor befrielse. Stillheten innfor Guds ansikt er bønnens mor, det indre livets bunnplan. Det hjelper meg å oppdage at hvilen, ikke kampen, er grunnholdningen i all bønn. I stillheten oppdager vi at virkelig bønn er det mest prestasjonsløse et menneske kan hengi

seg til. Bønn er å være nærværende og tilgjengelig for Gud, som alltid er nærværende i våre liv.

Det økumeniske bladet *Pilgrim*

Halldorfs egne erfaringer førte til at tidsskriftet *Pilgrim* ble startet i 1994, et økumenisk, åndelig blad hvor bl.a. Gunnel Vallquist, Moder Thyra i benediktinernonnens kloster Mariavall, Per Beskow, katolikk og dosent, og Samuel Rubensson sitter i referanseguppen, som omfatter 15 personer fra alle kirker og kirkesamfunn.

I 1998 innbød *Pilgrim* til sitt første "vintermøte" - innbydelsen ble sendt i desember 1998 til alle bladets abonnenter - vel en måned senere hadde over 800 mennesker meldt seg på til møtet!

- Nå står et nytt møte for døren, forteller Halldorf, - her har over 1000 meldt seg, og mange står fremdeles på venteliste. Temaet er: "Vær ved godt mot" - møtet byr på åndelig veiledning og fordypning - ca. 40 seminarer over to dager. Det

som skjer er aldeles fantastisk. Det er et tegn - et håp for mange!

Kloster

Pinsepastor Halldorf tok etterhvert initiativ til å starte et kloster på Nya Slottet Bjärka-Säby i Linköping - et gammelt slott fra 1700-tallet er blitt et retrettsted hvor deler av bygningen er et kloster avgrenset med klausur. Der lever man etter Benedikts regel, som har fått en egen utforming. Det er et mannskloster med plass til fem brødre. Den første tiden var det bare to, så var det i lang tid fem, for tiden er det tre personer i klosteret. Man avgir løfte for et år av gangen. Klosteret følger de vanlige katolske tidebønnene: laudes, non, vesper, kompletorium.

- Men hvorfor har du ikke konvertert til den katolske kirke?

- Det spørsmålet har jeg fått mange ganger, svarer Peter Halldorf. - Jeg synes det er viktig å være og virke i den religiøse sammenheng jeg kommer fra. Etter utgivelsen av *Jungfrumark*, fikk jeg mange henvendelser fra både unge og eldre i pinsevennmiljøet, som spurte om det ikke fantes åndelige veiledningssentre og åndelig litteratur som også de kunne ta del i. Det var blant annet på den bakgrunn jeg startet retrettsenteret og klosteret.

- Litt om de utfordringer vi kristne står overfor i dag?

- Kirkens største oppgave er å skape åndelige miljøer, og her kan klostrene være en viktig modell. Et sted hvor jeg kan søke åndelig råd og veiledning, som igjen bæres oppe av åndelig erfaring. Og særlig viktig er det å skape disse åndelige miljøene i storbyene.

VIETNAM:

vekst, trass i undertrykkelse
Vietnams kommunistregjering er fortsatt en uttalt tilhenger av kontrolltiltak og undertrykkelse av religion generelt, men disse tiltakene rammer særlig de kristne. Likevel - det viser hemmelige dokumenter - medgir myndighetene at tallet på kristne vokser sterkere enn antatt, nettopp på grunn av undertrykkelsen, melder ukemagasinet *Christ in der Gegenwart*.

Nylig protesterte katolske prester og

buddhistiske ledere sammen mot regimets "umenneskelige restriksjoner overfor religionene". I en erklæring protesterer de mot konfiskering og nasjonalisering av eiendom som tilhører religionsfellesskap, mot lover som legger alvorlige hindringer i veien for religionsutøvelsen, og mot at partiaktivister infiltrerer de troendes rekker. Det understrekes at "religionene vil fortsette å yte motstand på fredelig vis og uten vold."

En av undertegnerne, den katolske pres-

ten Van Ly, er fremdeles i husarrest etter at han 3. desember i fjor protesterte mot mangelen på religionsfrihet, skriver *The Tablet*. Den 30. desember brukte politiet makt for å spre 3000 buddhister, som var samlet til en offentlig markering av fødselsdagen til stifteren av Hoa Hao-buddhismen. Nylig uttalte Vietnams statsminister at "våre fiender bruker religionen og menneskerettighetene for å sabotere regimets stabilitet."

10

Ørkenen

Under foredraget vi nettopp kommer fra, ledet Halldorf oss bl.a. ut i ørkenen i meditasjon og samtale med en av ørkenfedrene. I februar skal han selv og en liten gruppe pilgrimer fra forskjellige kirker og samfunn, reise tilbake til ørkenen og vandre i den hellige Antonius' fotspor i Egypt. Halldorf har vært i Egypt flere ganger og sier at disse reisene til ørkenen har utvidet hans horisont, løst opp krampene og vitalisert troen.

- I en kultur som vår, hvor den allmenne mentalitet kan beskrives med to ord: "Alt genast!", huker vi oss ned når vi stilles øye til øye med mennesker hvis budskap i livet er: "Ingen Omveier!". I dag handler hjemløsheten om langt mer enn bolignød. Hjemløsheten har nådd sjelen og kan derfor ikke bygges bort!

Å ta opp den brutte dialogen med nuet og gårsdagen kan gi viktige ledetråder, ikke minst i en tid hvor vi kjenner hvordan meningen med livet er som kvikksølv som glir ut av våre hender, mener Halldorf. Når røttene kuttes av, kastes vi ut i et vakuum. Vi blir som spørsmålstejn innfor oss selv og hverandre.

- Antonius og ørkenfedrene, som i sin søken fant et radikalt alternativ, trosset trender og tradisjoner. Og fordi de aldri ga opp, fant de perlen. Antonius' mål var det udelte hjerte. Til ørkenen kan du gå for å finne en vei ut av tomheten til meningen, fra periferi til sentrum. Vi kan gå med vår tørst for å finne kilden, med vår uro for å finne hvile.

- Å gå ut i ørkenen er ingen snarvei til et hellig liv. Det er ikke en

flukt unna alle farer. Ydmykhet er den røde tråden i den undervisning som kommer fra ørkenen, understreker Peter Halldorf.

Her slutter vår samtale.

Et lite P.S.: I 1996 utga Peter Halldorf en bok om ørkenfedrene, *Sandens søner*. Da den året etter kom på norsk, skrev Gunnell Vallquist her i St. Olav: "Nå har pinsepastoren Peter Halldorf, som med boken *Jungfrumark* plasserte seg blant ørkenfedrenes disipler, kommet med en liten juvel: *Sandens sønner*. Jeg har lest den med glede fylt andakt."

Jeg slutter meg til Gunnell Vallquists anbefaling: Les Peter Halldorfs bøker! Ta og smak - reflekter og mediter over tekstene! Hans bok fra i fjor, *21 kyrkofäder*, kommer på norsk med det første på Luther Forlag, men jeg anbefaler likevel Peter Halldorf på svensk.

Bøker av Peter Halldorf:

Dårarnas längtan, 1991

* *Jungfrumark*, 1993

Stigfinnare, 1994

* *Sandens söner*, 1996

Hädanefter blir Vägen väglös, 1997

Ande och bokstav, 1998

Kysa spåren, 2000

21 kyrkofäder, 2000

* Finnes på norsk

Helgener - også i vår statskirke?

"I den siste tiden har jeg lest fire bøker med tema helgener," skriver Gregers Lundh, kateket i Hamar bispedømme, i *Vårt Land*. "Ingen av bøkene er utgitt på katolsk forlag; et par av dem er sågar utgitt på forlag som har som målsetting å være spydspisser for utbredelse av luthersk kristendom.

Tendensen er ikke til å ta feil av: helgenene er i ferd med å vende tilbake til Den norske kirke. Frans av Assisi, Therese av Lisieux og pater Kolbe, hvem er det som har kalt dere til den lutherske statskirke her oppe i nord? Mon tro om det ikke skyldes en kallelse fra de brede lag av troende?" spør artikkelforfatteren, "en kallelse som lyder: Kom og vær forbilder for oss! Veiled oss! Vis oss troens vei! - Og så har helgenene vendt tilbake. I stadig fleres bevissthet lister de seg stille inn.

Så langt har Den norske kirke offisielt ikke gitt noen kommentarer til dette merkelige følget som nå tar bolig blant de troende. Kanskje burde den gjøre det. Kanskje burde de ønskes velkommen, og kanskje burde deres mandat som helgener i en luthersk kirke presiseres.

De katolske helgenkandidatene blir veid på gullvekt før de slipper gjennom nåløyet. Det er godt. Dypest sett handler en kanoniseringsprosess om kirkens modellskapende fromhetsarbeid. - Er det bare den katolske kirke som kan drive med kanonisering? Kan en luthersk kirke gi sine troende en helgen?" spør Gregers Lundh. Som i sin artikkel bl.a. minner om en i sin tid legendarisk lege i Brumunddal, Einar Lundby.

"Helgenene kommer," lyder artikkelens tittel. Som også har fått en undertittel: "Hva med den hellige Einar av Brumunddal?"

Rembert Weakland O.S.B. :

Et blankpolert liv - George Weigels biografi over pave Johannes Paul II 11

“En mammut-innsats, men også en kjærlighetsgjerning.” Det skriver *Rembert Weakland*, erkebiskop av Milwaukee (Wisconsin, USA) og tidligere generalprior i benediktinerordenen, om amerikaneren *George Weigels* bok *Witness to Hope* - en 900-siders biografi over pave *Johannes Paul II*. Boken kom på markedet høsten 1999, den tredje i rekken av 1990-tallets engelskspråklige pavebiografier. Bokens sterkeste side er den “klarhet, varme og nye innsikt” den gir i Karol Wojtylas unge år og i det filosofiske miljø i Lublin der den fremtidige pave underviste; her er “uvurderlige nyvinninger”, skriver Weakland. Men Weigels grep på Wojtyla som pave og på dagens “høyst reelle” innenkirkelige spenninger, er mindre overbevisende: “Til tider vakler beretningen mellom biografi og helgenbeskrivelse.”

Blant det 20. århundres politiske og religiøse ledere er pave Johannes Paul II utvilsomt en enestående skikkelse. Hans innflytelse, ikke bare som leder for den katolske kirke, men som en viktig medspiller på “verdensscenen”, er allment anerkjent. Man overvelder av all den energi han gjennom vel 20 år har fylt sin pavegjerning med. Hans forfatterskap er bindsterkt. Hans mange, mange reiser og den enorme mengde mennesker han gjennom dem har nådd frem til, turde overbelaste selv en computer. Hvem er han, mannen bak disse virkelig bemerkelsesverdige bedrifter?

Andre biografier fra 1990-tallet

Flere ikke-katolikker her i USA har søkt å komme til bunns i det mysteriet, folk som er imponert over og fascinert av hans person. Den første som prøvde seg, var Tad Szulc i den 541 sider tykke boken “Pope John

Paul II: The Biography” fra 1995. (I parentes bemerket: Szulc’ bok er, trass i mangelfull dekning av den innenkirkelige arena, fremdeles min favorittbok om vår nåværende pave.) Szulc, som er vel inne i det polske språk og har nær og varm kjennskap til den polske kultur som betød så mye for den unge Karol Wojtyla, lot oss få innblikk i selve det jordsmonn som næret Wojtylas kulturelle arv. Szulc var også så heldig å ha adgang til nytt materiale fra Sovjet-tiden, materiale som kastet lys over mangt som inntil da hadde ligget i mørke.

Så kom, i 1996, den 582-siders biografien til Karl Bernstein og Marco Politi: “His Holiness: John Paul II and the Hidden History of Our Time”. Selv om den tese denne boken forfekter - at det var et nært samarbeid mellom president Ronald Reagan og John Paul II om hvordan man skulle forholde seg til Solida-

ritet-bevegelsen i Polen - ved nærmere ettersyn har vist seg uholdbar, var boken det første forsøk på en kritisk, men samtidig sympatisk biografi.

I 1997 kom så den 754-siders boken “Man of the Century: The Life and Times of Pope John Paul II” av Jonathan Kwitny. Boken beretter, detaljert og nøyaktig, om Johannes Paul IIs liv, og gir herlig innsyn i mangt som bare en god journalist vil bry seg om å undersøke (som f.eks. hvilke bøker den unge Karol Wojtyla lånte på biblioteket da han som ung studerte ved Angelicum i Roma). Bortsett fra Politi, er alle disse forfatterne jøder, og alle beretter om varmt og nært vennskap mellom Wojtyla og jøder i Polen. Det var nettopp den store innsats Wojtyla i sin tid som pave har gjort for å bedre forholdet mellom jøder og katolikker, og den avgjørende rolle han spilte i forbindelse med kommunismens fall, som fristet disse forfatterne til å gi seg i kast med hans biografi.

Uvurderlige nyvinninger

Trenger vi nok en biografi på engelsk? Ja, mener George Weigel, som ble oppfordret av paven selv til å skrive denne boken, og som også har hatt det privilegium å kunne klargjøre saker og ting underveis med paven selv. Weigels bok er, ifølge forlaget, den “definitive og autoritative” biografi (på nær på 900 sider). Et mammut-arbeid, men - og det merkes! - også en kjærlighetsgjerning. Weigel dekker mye av det samme materialet som hans forgjengere, men han føyer til klarhet, varme og ny innsikt, særlig når det

Kandidat til Nobels fredspris

Organisasjonen "Pastoral omsorg for barn", en organisasjon som sogner under den brasilianske katolske bispekonferanse, er offisielt blitt foreslått som kandidat til Nobels Fredspris 2001. Brasils president, Fernando Henrique Cardoso, har underskrevet anmodningen til Den norske Nobelkomité - en anmodning som støttes av ytterligere 600.000 underskrivere, skriver *Katolsk Orientering*

Den kirkelige organisasjonen yter hjelp til over millioner av vanskeligstilte mødre og mindreårige barn, som lever i ekstrem fattigdom. Et av organisasjonens hovedformål er å få barnedødeligheten i områdene der den arbeider, ned til halvparten av gjennomsnittet på landsbasis. Organisasjonen teller i alt 145.000 frivillige knyttet til 3000 hjelpesentre.

NEDERLAND: stiftsynode avlyses

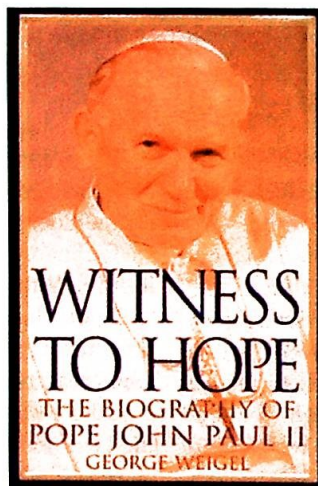
Det nederlandske bispedømmet Breda har skrinlagt planene om en bispedømmesyode, etter påtrykk fra Roma. Bredas biskop, Martinus Muskens, sier at Vatikanet lot ham forstå at det ikke var "opportunt" med en synode nå. Også den nederlandske kardinal Adrianus Simonis, opprinnelig for synoden, mener nå at "tiden ikke er moden". Biskop Muskens vil nå i stedet innby til "bispedømmerådgivning" i anledning bispedømmets 150-årsmerking. RM

12

gjelder Karol Wojtylas unge år, hans venner, hans tanker og tenkemåte. Weigel tegner et klart og svært så nyttig bilde av filosofen Wojtyla og beskriver det filosofiske miljø i Lublin der den fremtidige pave underviste. Disse delene av boken utgjør uvurderlige nyvinninger. Men i likhet med de andre forfatterne, lykkes heller ikke Weigel særlig når han skal nærme seg Karol Wojtyla som *pave*, for Johannes Paul II skjuler sin pavelig *persona* svært godt. Som skribent har Weigel verken den journalistiske sjarm man finner hos Szulc og Kwitny, eller den skarpe kritiske nerve som kjennetegner Bernstein og Politis bok, men han bringer sin egen dynamikk og overbevisning inn i dette mangesidige og omfattende emnet.

Weigels biografi er ikke lett å tillegge seg: Den går nemlig kronologisk frem. Man overveldes ganske enkelt av de myriader av emner paven jevnlig beskjeftiger seg med innen rammen av et år, en måned, en uke. Resultatet blir at man ikke makter å holde orden på alle de deler som tar opp et bestemt emne. (En dyktig konsulent ville trolig skåret bort adskillig uvedkommende materiale.) Pavens utrolige reisevirksomhet samt mengden av emner og saker han taler og skriver om, gjør at boken til tider er langtekkelig og vanskelig å lese. Dertil kommer at Weigel har økt sidetallet adskillig ved å inkludere analyser av pavens viktigste skrifter. De fleste analysene er bare forklarende og til hjelp for dem som ikke leste encyklikene eller dokumentene

dengang de først ble offentliggjort, men man spør seg rett som det er om den vanlige leser har det nødvendige rammeverk og tekniske vokabular for å forstå disse resyméene.

Biografi eller hagiografi?

Selv om biografien er autoritativ i den forstand at forfatteren underveis har kunnet spørre paven selv om å klargjøre dette og hint, er den på ingen måte et kritisk arbeid. Weigel søker hele veien å rettferdiggjøre og forsvare alt paven gjør og skriver. Til tider vakler beretningen mellom biografi og hagiografi, tradisjonell helgenbiografi. Når pavelige feilgrep synes å forekomme, tilskrives de raskt manglende dyktighet hos kurien, særlig medlemmene av Statssekretariatet. (Weigel synes særlig hard overfor dets leder, kardinal Casaroli). På den annen side: Når Weigel faktisk kommer med

kritikk av noe fra pavens hånd, legger man virkelig merke til det. Weigel har f. eks. lite til overs for de to encyklikaene *Laborem Exercens* og *Sollicitudo Rei Socialis*, mens han er overbegeistret over *Centecimus Annus*. Weigels kritikk av *Laborem Exercens* gjelder særlig dens manglende forståelse av verdensøkonomien og den uforbeholdne støtte til fagforeningstanken. Hans forklaring på hvorfor *Sollicitudo Rei Socialis* kommer til kort - nemlig at størsteparten ble skrevet av kurien som en slags "øvelse" for at den selv skulle orientere seg i den moderne verden - er ytterst svak. Og når Weigel kommer inn på Gulfkrigen, er det tydelig at han ikke har latt seg overbevise av pavens egen (klart kritiske, red. anm.) stillingtagen. Men slike eksempler hører til sjeldenhetene.

Weigels analyse av dette pontifikats økumeniske driv og Johannes Paul IIs personlige engasjement i enhetens sak er autoritativ og overbevisende. Hans analyse av det intrikate forholdet til de ortodokse kirker kombinerer nøyaktighet med klar oppfattelseevne. Hans behandling av situasjonen i Latin-Amerika og av frigjøringsteologien er mindre overbevisende, det gjelder både den teoretiske analysen av hendelsesforløpet og det endelige resultatet for kirken av den politikk pave Johannes Paul II førte på det området.

Redefinert paverolle, men hva med kollegialiteten?

Det mest interessante, men minst tilfredsstillende kapitlet kommer til slutt. Det er et forsøk på å beskrive

CHILE:

biskopene for retts sak mot Pinochet
Chiles katolske biskoper har gitt full støtte til den rettslige forfølgelse av de mange såkalte "forsvinninger" som skjedde i de 17 årene general Augusto Pinochet var landets diktator. "Å søke å gjøre opp for urett som er begått, er selve fundamentet for at det skal være mulig å tilgi," sier biskop Manuel Vial Risopatron, generalsekretær for Den chilenske bispekonferanse.

CATHOLIC HERALD

AFGHANISTAN:

Taliban vil drepe konvertitter
Lederne for den muslimske Taliban-bevegelsen, som kontrollerer størsteparten av Afghanistan, har bestemt at muslimer som går over til kristendommen, skal bøte med livet. I et program i Afghanistans "Radio Sharat" bekjentgjorde Mullah Muhammed Omar Mujahid at dødsstraff rammer både den som konverterer til kristendommen og den som distribuerer litteratur som befordre kristendom eller jødedom.

CATHOLIC HERALD

Fast felles påskedato?

I år faller påskefeiringen i de østlige kirker, som følger den julianske kalender, og kirken i vest, som følger den gregorianske, på samme dag: den 15. april. Derfor oppfordrer pave Johannes Paul II til å finne en fast felles dato for påskefeiringen - det vil være et synlig økumenisk tegn. Også Kirkenes Verdensråd skal ha kommet med et slikt forslag. Motstanden mot en felles påsketermin kommer særlig fra ortodoks hold.

CIG

hvordan denne paven har redefinert hva det vil si å være pave, og på å gjendrive enhver kritikk noen måtte ha mot det nåværende pontifikat. Weigels standpunkt er at pave Johannes Paul II har omformet pavedømmet radikalt ved ikke lenger å satse på rollen som den romersk-katolske kirkes øverstkommanderende, men på rollen som hyrde for hele verden, på å være evangelist og vitnesbyrd.

Det er slik Weigel ser tingene, og følgelig skriver han så å si intet om kurien (kirkens sentraladministrasjon), dens rolle og dens forhold til paven, og hvordan den setter hans visjoner ut i livet - eller ikke gjør det. Weigel unngår også å gi noen som helst forklaring på hvilke kriterier paven bruker ved bispeutnevnelser, og han presenterer heller ikke noen undersøkelser omkring spørsmålet om hvordan dette pontifikats budskap og hovedtemaer er blitt mottatt, eller i hvilken grad det har trengt inn i hjerte og sinn hos katolikker verden over. Weigels svar på kritikk av at den Hellige Far har støtt fra seg mange teologer, flere av dem i sin tid så betydningsfulle for Det 2. Vatikankonsil, overbeviser heller ikke. Han nevner ikke deres erklæringer og uttalelser.

Med rette påpeker Weigel at pave Johannes Paul ser seg selv og sin tjeneste som rotfestet i Det 2. Vatikankonsils teologi og visjon. Men det konsilet talte også om kollegialitet og fastslo at biskopene, sammen med den fremste blant dem, den pavelige yppersteprest, og aldri adskilt fra ham, har den øverste og fulle autoritet over den universelle

kirke. Biskopene, erklærte konsilet, må ha omsorg og omhu for hele kirken. Å si at Det 2. Vatikankonsil oppfatning av kollegialiteten er vel tatt vare på i og med at den nåværende pave har tilbragt mer tid i samtale med kirkens biskoper enn noen annen pave i moderne tid (kanskje gjennom hele historien), er ikke tiltrekkelig svar på kritikken om at hans omforming av pavedømmets rolle kan bety en mindre rolle for kirkens biskoper. Har ikke den Hellige Far selv, i *Ut unum sint*, reist spørsmålet om han ikke, av økumeniske hensyn, burde utøve sitt embede på en annen måte? Man merker, gjennom hele boken, at Weigel ikke er særlig imponert over den amerikanske bispekonferanse, en holdning som kan ha preget hele hans tilnærming til spørsmålet om kollegialiteten.

Det er mulig at det spørsmålet som rager høyest, ikke kan besvares: Hvor mye av arven fra denne bemerkelseverdige pave vil leve videre i de troendes hjerter? Det har vært et langt pontifikat. Pave Johannes Paul II har vært en bemerkelsesverdige og betydelig pave. Men skillelinjene og de delte meninger innen kirken er høyst reelle. Ikke alle er overbevist om at denne måten å omforme pavedømmet på, er tradisjonell eller levedyktig i det lange løp. Kirken er en institusjon, ikke en person. Erttertiden vil vise om pavedømmet kan være effektivt uten sterke strukturer på alle nivåer, fra den enkelte menighet til kurien. Jeg tillater meg å antyde at vi foreløpig - det vil si inntil arven etter nåværende pave har "klarnet" - ikke har behov for nok en biografi.

(Fra ukemagasinet «America»)

George Weigel:
Witness to Hope.
The Biography of
Pope John Paul II.
Harper Collins 1999

Inspirasjon - ikke bare for predikanter!

“En bok som enhver katolsk predikant burde lese!” Det mener Brian McNeil, augustiner munk og sogneprest i en menighet i München, om boken “... så mitt hus kan bli fullt: En bok om prekenen” av Halvor Nordhaug, praktikumsrektor ved Det teologiske Menighetsfakultet i Oslo. “Den eneste unnskyldning for ikke å studere Nordhaug er at han er altfor krevende. . . han utfordrer den bekvemme predikant,” skriver vår anmelder. Som håper at “mange - ikke bare de som selv holder prekenen i våre menigheter - vil hente inspirasjon hos Nordhaug”.

Det annet Vatikankonsilet rykket prekenen inn i et forholdsvis nytt lys innen vår kirke, ved å insistere på at biskopens fremste forpliktelse var å forkynne Jesus Kristus overfor både troende og ikke-troende. Prester og diakoner hjelper biskopen i denne oppgaven.

Forkynnelsen begrenser seg naturligvis ikke til gudstjenesten. Hele kirkens liv må være en forkynnelse av budskapet om Jesus. Selv om legfolk vanligvis ikke forkynner under messen, har de som døpte den samme forpliktelse til å gi videre budskapet om Jesus. Det er jo vesentlig for kirken – slik konsilet så det – å være stadig “misjonerende”.

Allikevel inntar prekenen under menighetens søndagsmesse en særstilling innenfor denne bredere rammen for forkynnelsen. Og her trenger de av oss som preker hver uke, alltid inspirasjon, ikke minst for menighetens skyld! Ellers kan det virkelig hende at man bare resirkulerer sine gamle tanker søndag etter søndag. Og da sover vårt “publikum”.

Men hvor skal vi hente denne inspirasjonen fra, tatt i betraktning at de fleste prester ytterst sjelden hører en annen predikant? Biskopens preken ved fermingen er jo ingen vanlig søndagspreken. Svaret må være: ved å lese. Vi har

én utmerket, moderne prekensamling på norsk: pater Per Bjørn Halvorsens “Katolske prekener”, som St. Olav forlag gav ut i 1989. Nylig leste jeg denne boka for annen gang. Da la jeg merke til hvordan hans forkynnelse har beholdt sin aktualitet, selv om dens ramme (f.eks. de politiske konstellasjoner han snakket om) ikke lenger eksisterer.

Bortsett fra slike eksempler burde man også reflektere over det teoretiske ved forkynnelsen. Her hjelper en ny bok om homiletikken (dvs. prekenvitenskapen). Halvor Nordhaug, praktikumsrektor ved Det teologiske Menighetsfakultet i Oslo, har levert en bok som enhver katolsk predikant burde lese.

Man kunne kanskje innvende at forskjellen mellom den lutherske og den katolske evaluering av prekenens plass i gudstjenesten, tør være altfor stor til å tilsi at en katolsk prest kunne lære noe ved å lese en luthersk bok om homiletikken. Nordhaug behandler riktignok endel spørsmål som ikke stilles hos oss på samme måte, og det er sannsynligvis få hos oss som ville karakterisere prekenen som et “nådemiddel”. Men det vi har til felles er mye større enn det spesifikt konfesjonelle. Predikanter i alle kir-

kesamfunn ville ha stort utbytte av denne boka.

Den eneste unnskyldning for ikke å studere Nordhaug er at han er altfor krevende! Med andre ord: Han utfordrer den bekvemme predikant – presten som tror han “kan” dette faget – til å ta forkynnensens teologiske, åndelige og eksistensielle sider på alvor. Hvordan står det til med min forberedelse? I hvilken grad er jeg i stand til å variere forkynnensens stil? Hva med det visuelle i prekenen? Ikke minst: Blir det tydelig for menigheten at det jeg sier, kommer fra dybden i meg selv, at jeg vet at det er meg selv – ikke bare “de andre” – som er evangeliets adressat?

Utfordringen ville være umenneskelig, om ikke Gud kom vår svakhet til unnsetning. Forkynnelsen er nemlig i høyeste grad en åndelig begivenhet, et møte med den treenige Gud. Nordhaug oppsummerer: “Vi forkynnere opplever regelmessig både slitet og gleden når vi arbeider med de bibelske tekster, tolker dem og gir deres budskap videre inn i en ny tid. Det er min overbevisning at for de fleste av oss veier gleden tyngst. Vi opplever at prekenarbeidet, og ikke minst det å holde selve prekenen, gjør noe med oss.” (side 239)

Jeg håper at mange – ikke bare de som selv holder prekenen i våre menigheter – vil hente inspirasjon hos Halvor Nordhaug.

Halvor Nordhaug:

... så mitt hus kan bli fullt:

En bok om prekenen

Luther Forlag

Oppgjør med uretten?

De internasjonale anklagene mot Chiles tidligere diktator, Augusto Pinochet, har gitt jurister i andre mellom- og søramerikanske land mot til å ta et oppgjør med andre tidligere statsjefer, som har menneskerettighetsbrudd på samvittigheten. Også militære eller polititjenestemenn som er skyldige i tortur, bør trekkes til ansvar. Aktuelle land for slike oppgjør er, i tillegg til Chile: Argentina, Mexiko, Guatemala, El Salvador og Paraguay.

CIG

Pave Johannes XXIII's "tyrkiske røtter" Nylig ble minnet om paven Johannes XXIII hedret med en festgudstjeneste i Istanbul. En rekke ledende personer fra det politiske og kirkelige liv deltok i denne største offentlige kirkelige hendelse i Tyrkia på mange år, ifølge formannen i Den tyrkiske bispekonferanse. Under feiringen roste kardinal Paul Poupard fra Det pavelige kulturråd konsilpaven Johannes for hans reform-åpne holdning og store evne til å forbinde "kristen fasthet" med åpenhet og forståelse

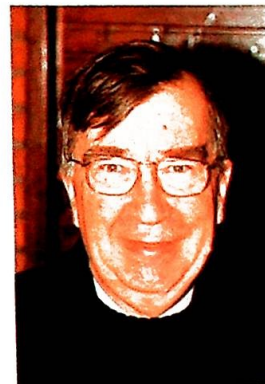
overfor annerledes troende - en evne som hadde fått dyktig næring i årene 1935 til 1944 da den kommende pave var pavelig sendemann i Tyrkia.

Den økumeniske patriark Bartholomaios I understreket i sin tale at kirkelig enhet er mulig dersom man, som pave Johannes XXIII, i dypet av sitt hjerte har tro på enheten. Bartholomaios siterte sin forgjenger Athenagoras' ord om Johannes XXIII: "Det kom en mann, sendt av Gud, hans navn var Johannes."

15

ALAN CYRIL LITTLEWOOD in memoriam

En mann liten av vekst,
av unorsk fysiognomi,
viljesterk og besluttsom,
med en befriende og samtidig bråkende latter,
allsidig begavet,
påfallende intelligent,
kultivert og belest,
prest på heltid,
en mann for andre,
alltid tilgjengelig,
empatisk disponert
- en hyrde.

Pastor Littlewood er gått bort. Bare 62 år gammel. Vi som kjente og som var glad i ham - og vi er mange - føler oss faderløse. For han var en konsekvent prest: alltid prest, for alle mennesker. Samtidig var han den beste venn man kunne ha: pålitelig, trofast og oppmerksom. Han vil bli savnet av mange i vårt land.

Foreldrene konverterte til Den katolske kirke fra en bakgrunn som metodister. Han mistet sin far som liten (han falt i kampen mot Rommel i Nordafrika) og sin bror på 60-tallet. I Norge nedla han et stort pastoralt arbeide, hovedsakelig på Vestlandet (Bergen, Haugesund) og Sørlandet (Arendal). I tillegg til alle oppgavene i sognet nedla han mye arbeide i forskjellige organer på bispedømmeplan. Hans arbeidskapasitet var uvanlig stor, og ble sikkert hans bane.

Pastor Littlewood var Englands gave til Norge - en stor gave i form av en liten mann. Jeg skriver Norge og ikke OKB, fordi hans kontakter rakk langt utover de katolske

falankser. Særlig ble dette tydeliggjort i den økumeniske sammenheng.

Han visste godt at han i andres øyne kunne fremstå som litt av en original, noe som på Vestlandet bare er en fordel, men som ikke alltid hjelper her østpå. De som gjerne ironiserte over ham, fant her et takknemlig objekt hvor de kunne fremheve sin egen fortrefelighet.

Undertegnede var blant de heldige som fikk konvertere for pastor Littlewood - på midten av 60-tallet - heldig fordi han var en god lærer og en dyktig teolog. Hans teologi var helt *up-to-date*, den som på 50-tallet ble kalt *nouvelle*, skjønt den jo var gammel. Den var gammel i egentlig forstand, ikke i den romantiske middelalderske drakt som så lenge hadde preget katolisismen og konversjonene. For pastor Littlewood var solid grunnfestet i Skriften og Fedrene - Bibel og oldkirke - slik Vaticanum II sa at teologer og prester skulle være det. Folk som antok at han var håpløst

gammeldags - fordi han var engelsk? - fikk derved anledning til å avsløre sin egen teologiske uvitenhet, særlig de som hadde hørt mye om Skriften og Fedrene uten egentlig å kjenne disse.

Han slapp aldri sine konvertitter, men forble en far for dem alle ved omsorg og vennskap.

Tiden på Sørlandet var den vanskeligste og rikeste i hans liv.

Det tok tid før han følte seg akseptert på stedet. Men han var kvernen som maler langsomt, og med årene ble han en kjent og avholdt person, med kontakter langt utenfor Kirkens grenser.

Sykdom og slitasje krevde sitt til sist.

Vi synes at han gikk altfor tidlig bort - at han kunne ha spart seg litt, tatt mer hensyn til seg selv, alt det der.

Selv mente han å være kommet til Norge for å gi, ikke for å ta.

Takk, kjære pastor!

Aage Hauken,
Lunden kloster

“Dominus Jesus” ingen bremsekloss
*Kontroversene omkring Vatikan-dokumen-
tet “Dominus Jesus” setter ingen stopper
for den katolske kirkes økumeniske engasje-
ment, sier Walter Kasper, sekretær for Det
pavelige råd for kristen enhet og nyutnevnt
kardinal. Dialogen om pavens primat og
bispeembedet vil snarere blir forsterket, sa
Kasper under en pressekonferanse i Wien
nylig.*

*Kasper fortalte de fremmøtte journalister
at hver gang han avlegger rapport for*

*paven, lyder pavens første spørsmål: “Går
det fremover?” Det er ingen tvil om at for
pave Johannes Paul II er økumenikken en
av de store utfordringene i det nye årtusen.
Mange kristne kirker var lite glade over
“Dominus Jesus”, sa Kasper, som mente
erklæringens tone og språkbruk “var noe
selvgod” og hadde forvoldt adskillig skade.
Selv fant han at det mest sårende i teksten
var det avsnitt som sier at reformasjonens
kirker “ikke er egentlige kirker” -*

*sårende nettopp fordi ordene hadde såret
hans venner i disse kirkene. Dertil, påpekte
Kasper, unnlater “Dominus Jesus” å nevne
hvor langt man faktisk er kommet i den øku-
meniske dialog i løpet av de siste 30 år!
Hans oppgave i den senere tid har, langt på
vei, vært å forklare at “Dominus Jesus” er
en “noe høyroestet” avbrytelse i denne dia-
logen, og at den ikke rokker ved den
romersk-katolske kirkes “fremtidsrettede”
holdning til økumenikken.*

Søndag 21. januar utnevnte pave Johannes Paul II 37 kardinaler, og søndag 28. januar ytterligere fem. Samtidig offentliggjorde han navnene på de to kardinalene som ble utnevnt “in pectore”, i hemmelighet, ved konsistoriet i 1998. De to er den latviske erkebiskopen Janis Pujats, Riga, og den latinske erkebiskopen av Lviv i Ukraina, Marian Javorsky.

Det var med andre ord hele 44 nye kardinaler som ble kreert under konsistoriet i Vatikanet den 21. februar. Med disse utnevningene har pave Johannes Paul satt til side det maksimumstall på 120 kardinaler som ble fastsatt av pave Paul VI i hans *motu proprio*, pavelig bekjentgjørelse, av 21. november 1970; ved den anledning mistet kardinaler som har fylt 80 år, retten til å stemme ved pavevalg.

Kardinalkollegiet består etter 21. februar av 185 kardinaler; 23 av dem er utnevnt av pave Paul VI (1963-78) og én av Johannes XXIII (1958-63), som nylig ble saligkåret: Det er den 95-årige kardinal Franz König, erkebiskop “emeritus” av Wien. Den nåværende pave har utnevnt 125 av de 135 stemmeberettigede, d.v.s. 92,2% av kollegiet.

De 44 nye kardinalene kommer fra 27 land og fem verdensdeler: 23 er fra Europa, tre fra USA, elleve fra Sør- og Mellom-Amerika, fire fra Asia og tre fra Afrika.

Gjennomsnittsalderen for det nye kollegiet er høy: fire er over 80 år, seksten er mellom 70 og 80, og kun fire er under 60 år. Fremdeles er erkebiskop Christoph Schönborn o.p. (56 år) av Wien og erkebiskop Vinko Puljic av Sarajevo (55 år) de yngste i kollegiet. Til sammenlig-

ning: Karol Wojtyla var 47 da han ble kardinal i 1967, og 58 da han ble valgt til pave i 1978.

Elleve av de nye kardinalene kommer fra Latinamerika, hvor 40% av verdens katolikker bor. Med de nye utnevnelser vil de ha 27 kardinaler som kan stemme ved neste pavevalg.

For første gang ser vi at et medlem av Opus Dei blir utnevnt til kardinal: erkebiskop Juan Luis Cipriani Thorne av Lima, Peru. Han er 57 år gammel. Han er en meget kontroversiell skikkelse innen den katolske kirke i Peru og er sterk motstander av frigjøringsteologien, slik forøvrig hele Opus Dei er; politisk står han på ytterste høyre fløy.

En annen av de nye kardinalene vi bør merke oss fra dette området, er den 58 år gamle Oscar Andres Rodriguez Madariaga av Tegucigalpa, Honduras. Han var tidligere president for Rådet av latinamerikanske bispekonferanser, CELAM, og er nå rådgiver ved ulike sammenhenger i Vatikanet. Han regnes som noe av en “oppadgående stjerne”, en energisk, velartikulert og frittalende person. Det bør også nevnes at han var med i gruppen som overrakte forbundskansler Gerhard Schröder ønskene fra “Jubilee 2000” om å slette gjelden for de fattigste land under G 7-møtet i Köln i fjor.

Erkebiskop Claudio Hummes (66 år) - den meget kjente kardinal Arms' etterfølger som erkebiskop av Sao Paulo, det tettest befolkede bispedømmet i Brasil - er blant de nye kardinaler. Han har i de senere år arbeidet mer og mer med menneskerettighetsspørsmål.

Tre av de nye kardinalene er jesuitter; sammen med en sørafrikansk fransiskaner er de de eneste ordensprestene som er utnevnt til kardinaler denne gang. Den ene jesuitten er erkebiskop Jorge Mario Bergoglio (64 år) av Buenos Aires. Før han ble erkebiskop, hadde han en høy stilling innen sin orden i Argentina. Han er kjent for å tale de fattiges sak og er godt likt blant de yngre prestene. De andre jesuitten er Roberto Tucci, nær 80 år, tidligere direktør for jesuitenes kjente publikasjon “Civiltà Cattolica” og pavens reiseleder.

Tredje jesuitt er den kjente professor i teologi Avery Dulles (82 år) ved jesuittenes Fordham University i New York City. Han er den første amerikanske teologen som er utnevnt til kardinal; han er en profilert forfatter og står paven meget nær. Nok en amerikaner er blant de nye kardinaler: Michael Egan, siden i fjor sommer erkebiskop av New York.

Den fjerde ordenspresten er fransiskaneren Wilfred Fox Napier (59), erkebiskop av Durban, Sør-Afrika. Han arbeidet aktivt mot apartheid og har vært president for Den sørafrikanske bispekonferanse. De to andre kardinalene fra Afrika er erkebiskop Bernard Agre av Abidjan (74 år), Elfenbenskysten, og den koptiske patriarken Stephanos II Ghattas av Alexandria (80 år). Prefekten for

Avskjed med pastor Alan C. Littlewood "Det vakte sorg langt ut over den katolske menigheten da pastor Alan C. Littlewood døde bare 62 år gammel," skriver Agderposten i en reportasje fra requiemmesse i Arendals lutherske Trefoldighetskirke den 14. februar. "Det har vært forrettet katolsk requiemmesse i Trefoldighetskirken i Arendal tidligere, men aldri med så mange katolske geistlige. Sammen med prester og forstandere fra andre kirkesamfunn gjorde de gravferden for den katolske sognepresten

til en uvanlig og høytidelig kirkelig handling."

I en nekrolog i Aftenposten skriver Bjørn Brøymer at med pastor Littlewood er "en av de mest særpregede og betydelige katolske prester i Norge gått bort. En fargerik personlighet og et nobelt menneske, klok, intelligent, kunnskapsrik, raus. Han var dessuten sindig og tolerant, med en velutviklet engelsk humor. (-) Han var en sann økumen og oppnådde respekt i et bysamfunn med så

mange ulike konfesjoner representert. Ikke bare var han teolog, han var lærd i fag som pedagogikk, psykologi og sosialantropologi. Ved siden av sin prestegjerning var han lærer ved den katolske skolen i Arendal, en skole han i alle år kjempet for. Det blir fattigere i verden uten denne muntre og rare presten, som alltid åpnet dørene for dype samtaler og glad latter. Så trist at han er borte. Så godt å ha kjent ham. Måtte det evige lys skinne for ham."

Kommisjonen for de orientalske kirker, Ignace Moussa I Daoud (70 år) er også blant de nye kardinalene.

Asia har fått fire nye kardinaler. Den mest kjente av dem er erkebiskop François Xavier Nguyen Thuan (72 år), president for Det pavelige råd for rettferdighet og fred; han kommer fra Vietnam.

Paven kom med en overraskende utnevning den 21. januar og med nok en overraskelse den 28. januar. Begge disse kardinalene kommer fra Tyskland. Den ene er Walter Kasper (67 år), sekretær for Rådet for kristen enhet. Hans utnevning ses som en indikasjon på at han kommer til å etterfølge kardinal Cassidy når denne trer av som president for Rådet for kristen enhet.

Den andre er biskop Karl Lehmann av Mainz (65 år), president for Den tyske bispekonferanse. Han er en frittalende og modig mann som i noen spørsmål har uttrykt uenighet med Vatikanet, blant annet i spørsmålet om gjengifte skilte skal ha mulighet til å motta den hellige kommunion, samt i spørsmålet om abort-rådgivning.

Begge disse utnevningene er blitt godt mottatt i Tyskland.

Utnevningen av erkebiskop Cormac Murphy-O'Connor var forventet. Han etterfulgte den meget godt likte og kloke kardinal Basil Hume som erkebiskop av Westminster, England. Kardinal Hume er en av de "store" kardinalene i den katolske kirke i senere tid. Han var en elsket åndelig leder. Den nye kardinalen er aktiv i det økumeniske arbeidet og leder ARCIC, den internasjonale kommisjon for den anglikanske og katolske kirke. Utnevningen av ham

til kardinal ble godt mottatt på katolsk hold, og også av den anglikanske erkebiskopen av Canterbury, George Carey.

Med de siste utnevningene har Europa 65 kardinaler og er for første gang i historien i mindretall i forhold til resten av verden, som har tilsammen 92 kardinaler. Men fremdeles er Italia med sine 41 kardinaler, hvorav 24 kurie kardinaler, sterkest representert i kollegiet.

Etter nytnevningene går spekulasjonene for fullt i media: Hvem blir den neste pave? Har Johannes Paul II med sine siste utnevninger prøvd å sikre at hans etterfølger trofast vil følge i hans fotspor, og følge hans visjoner og idéer om hva en kirke skal være?

Vil Kirken få en "overgangspave"? Eller vil kardinalkollegiet under den Hellige Ånds veiledning velge en pave som blir sittende lenge på Peters stol? Alt blir bare spekulasjoner.

Imens kan vi takke Gud for at vi har en pave som er en stor åndelig leder, og som sier klart fra når det trengs, og det gjør det mange ganger! Undertegnede er overbevist om at han er en hellig mann. Mangt ved Johannes Paul II er det delte mening om. Og slik må det nesten være når vi har en pave som har en høy medieprofil, og som klart sier fra når han er imot noe: mot dødsstraff, mot Norges og Natos krig i Serbia; han kjemper mot nazisme, kapitalisme, liberalisme og kommunisme. Står vakt om religionsfriheten og menneskerettighetene - for å nevne noe.

May-Lisbeth Myrhaug

Noen pressestemmer:

Med sine nytnevninger til kardinalkollegiet har Johannes Paul II "styrket den konservative linje", mener franske *Le Monde*. "Elleve nye kurie kardinaler gir 40 kurie kardinaler med stemmerett ved pavevalg (-) de kan bli tungen på vekten, om det skulle sprike." Avisen aner innflytelse fra kardinal Sodano, også bak Latin-Amerikas ni nye kardinaler: Sodano, Vatikanets statssekretær, og "nr. to etter paven", nuntius i Chile under Pinochet, tilhører den konservative fløy. "Man noterer seg også den første Opus Dei-kardinal, erkebiskop Juan Luis Cipriano av Lima, kompromittert sammen med Perus tidligere president Fujimori."

Fankfurter Allgemeine skriver at tyskspråklige land nå har 17 kardinaler og er "overrepresentert i forhold til antall katolikker", men uttrykker, som tysk presse stort sett, glede over utnevningen av Karl Lehmann: Man trodde ham, en modig dialogens mann, "definitivt forbigått". Nytnevningene viser bl.a "det som Pascal i sin tid rosende påpekte, den katolske kirkes 'complexio oppositorum', dens evne til å forene et mangfold av sannheter 'som synes å motsi hverandre innbyrdes, men som likevel holdes sammen i en vidunderlig orden'". *Die Welt* fastslår at økumenikken "trenger parhestene Lehmann/Kasper".

"Overraskelse og glede i Tyskland" over at Walter Kasper, tidligere biskop av Rottenburg, er blitt kardinal, skriver det katolske ukemagasinet *Christ in der Gegenwart*. Han er "en lojal pavens mann", men har i viktige teologiske spørsmål som kirkeforståelse og økumenikk "satt helt andre, reformorienterte aksenter enn kardinal Ratzinger." Kaspers "uttrykte" misnøye med erklæringen *Dominus Jesus* er kjent, så også hans dyptpløyende, teologisk vektig kritikk av sentralistisk "overvekt" i kirken. "Det nye kardinalkollegiet gjør kirkehistorien langt fra forutsigbar," konkluderer CiG.

HELLAS: paven ikke velkommen
Den gresk-ortodokse kirke sier nei til planene om et pavebesøk i Aten. Den gresk-ortodokse primas, erkebiskop Christodoulos, sa nylig i et radioprogram at katolikker og ortodokse må rydde unna uoverensstemmelsene dem i mellom før det kan bli aktuelt med et pavebesøk i den greske hovedstaden, ellers vil situasjonen bare forverres. Erkebiskopens nei kom kort tid etter at pave Johannes Paul var velkommen til å gå i apostelen

Paulus' fotspor i Hellas.

Christodoulos' innsigelser har sammenheng med spørsmålet om de katolske kirker av østlig ritus: Mange ortodokse ser disse kirkene som inntrengere som ikke har noe å gjøre på ortodoks mark. Erkebiskop Christodoulos nevnte riktignok at det har vært samtaler mellom katolikker og ortodokse i 30 år, men tilføyde at "dialogen har i grunnen stått på stedet hvil det siste tiåret".

THE TABLET

Paven planlegger "strukture reformer" - hvilke?

I det apostoliske brevet "Novo Millennio Inuente", offentliggjort nylig, skriver pave Johannes Paul II at han planlegger endringer i kirkens struktur, men gir ingen konkrete detaljer. Endringene skal gjøre kirken bedre rustet for det nye årtusens utfordringer. Ifølge Roma-avisen "Il Messagero" antar man at paven vil ta opp biskopenes kollegialitet - ikke å forveksle med demokrati! - og "institusjonalisering" av bispesyno-

Økumenisk retreat 2001

23-29 JUNI 2001

Jean Vanier – grunnlegger av Arken-felleskapene og Tro og Lys
Forfatter og forkynner, åpnet bl.a. Kirkemøtet (den Norske Kirke) i Trondheim 1999.

Ruth Patterson – første kvinnelige prest i Nord – Irland og grunnlegger av Restoration Ministries i Belfast.

Tema

En ny begynnelse

Sted

Studentsamfunnet i Ås (Akershus)

1430 Ås

Norge

Pris

(foreløpig) kr 4000

Vi har søkt om støtte i Norge, Sverige og Danmark slik at vi kan redusere prisen.

Retreaten er åpen for alle.

Påmelding innen 1.3 2001 til: Aslaug Espe, Skogfaret 10, 1430 Ås. Tel: 64942641 Fax: 64963861

E-post: trooglys@katolsk.no Tro og Lys' hjemmeside:

<http://www.katolsk.no/trooglys/>

Påmeldingsgebyr kr 300 betales til: 0021 Oslo. Kontonr. 05401702409 Tro og Lys Norge kode:PGINNOKK

Tro og Lys- en internasjonal, kristen organisasjon som arbeider for å gi utviklingshemmede og deres familier en plass i kirken og i samfunnet. Tre grupper fins i Norge, fire i Sverige og tre i Danmark.

Arken (l'Arche): en internasjonal føderasjon av bo- og arbeidsfellesskap med utviklingshemmede og andre. I Skandinavia fins Niels Steensens Hus i Danmark og Mariahuset i Oslo.

Restoration Ministries: Et økumenisk fellesskap i Belfast som arbeider for fred og forsoning, et sted der mennesker kan komme for å snakke, be og slik få hjelp til å bearbeide traumer fra fortida. Restoration Ministries ble startet av Ruth Patterson i 1991.

N.B. Påmelding mulig også etter 3. mars!

Markant engelsk-dansk jesuitt død

Det katolske Danmark har mistet en høyt skattet prest og sjelesørger: jesuitten, læreren og mediemennesket Leslie Dorn er død, nær 86 år gammel. St. Olavs lesere vil kjenne hans navn fra anmeldelser av to prekansamlinger hans venner insisterte på å utgi; St. Olavs julepreken 1999 var signert Dorn. Han hadde dansk-engelsk bakgrunn og kom til Danmark i 1950; var med på å bygge opp Niels Stensens Gymnas i København og Kateketcentralen, startet den første katolske lokalradio og Katolsk Video Produktion. Da han døde, arbeidet han med nytt nummer av tidsskriftet "Katolsk Dialog", der han var ansvarshavende redaktør.

"Leslie Dorn var en markant, sterk og vidtfavnende personlighet med et åpent sinn for det som rørte seg i kirken og verden," skriver hans ordensbrødre i en nekrolog i "Katolsk Orientering". "Han hørte til de katolikker som insisterte på at den moderne verden utvikler seg, og at kirken derfor bør åpne seg for det som rører seg rundt den. Han stod klart på Det 2. Vatikankonsils grunn, som nettopp var fornelysens gjennombrudd i kirken.

I et langt intervju i Kristeligt Dagblad i anledning sin 80-årsdag sa han bl.a.: 'Petertjenesten (paveembedet) er vesentlig for kirken som et tegn på og som en garant for enhet. Den er uunnværlig. Men derfra og så legge seg nese-grus for paven, er en helt annen sak. Det er vår rett og plikt å si vår mening. Det sier Det 2. Vatikankonsil. Vi må hver bruke vår viten også til kritikk, vel å merke positiv kritikk. Av hensyn til den frie meningsdannelse mener jeg at sentraliseringen av makten omkring pave-stolen, er av det onde.' Mange av hans uttalelser i dette intervjuet såvel som i meget annet han har skrevet i årenes løp, er betegnende for både hans kjærlighet til kirken, hans ærlighet og hans konstruktivt-kritiske sunne fornuft," skriver hans medbrødre.

dene, f.eks. gjøre dem årlige. I dag innkalles de litt i ny og ne. Reduksjon av antall synode-delegater, i dag 220, kan tenkes

Synodene vil nok forbli konsultative, selv om en del "insidere" presser på for medbestemmelses- og beslutningsrett. Paven kan ha ytterligere utvidelse av kardinalkollegiet i tankene, fra dagens 120 til f.eks. 150, for å sikre geografisk bredde. Mange bispekonferanser er i dag ikke representert i kollegiet, som har en løpende konsultativ rolle og velger ny pave. CATHOLIC HERALD

FRANKRIKE:

I mars er det lokalvalg i Frankrike, og i den anledning har landets katolske biskoper kommet med en klar oppfordring til landets katolikker: Gjør bruk av stemmeretten! I sitt opprop advarer biskopene mot den politiske likegyldighet og valgtretthet som synes å gripe om seg.

Biskopene minner velgerne om det faktum at det i siste instans er menneskene det kom-

mer an på, og at vanlige mennesker faktisk kan utrette noe, særlig på lokalplanet.

Franskmennene bør bli seg sitt sosiale ansvar mer bevisst, og på den måten bidra til å demme opp for den omsegripende individualismen og egoismen, sier biskopene.

De franske biskopene oppfordrer særlig kvinnene og de unge til å engasjere seg i landets politiske liv. CATHOLIC HERALD

USAs nye president: mot abort, for dødsstraff, for privat sosialhjelp, mot . . .

Umiddelbart etter sin innsettelse sa president *George W. Bush* at USA vil stryke all økonomisk støtte til organisasjoner som indirekte finansierer abortinngrep, f.eks. via utviklingsprosjekter. Mange kristne har oppfordret Bush til å beskytte retten til liv i alle sammenhenger og avskaffe dødsstraff, en "inhuman straffemåte", ifølge pave *Johannes Paul II*. Ferske meningsmålinger viser imidlertid flertall for dødsstraff blant amerikanere generelt, men også blant katolikker - av preventive hensyn. USAs katolske biskoper derimot har lenge arbeidet aktivt for avskaffelse.

Det er ingen tegn på at Bush akter å la seg influere av biskoppelig eller paveleg påtrykk - i så måte følger republikaneren Bush sin demokratiske forgjengers politikk. Men metodisten Bush søker nå samarbeid med kirker og trossamfunn om de store sosiale utfordringene det amerikanske samfunn står overfor, som økende hjemløshet, sult og fattigdom, særlig blant barn, til tross for at amerikansk økonomi en tid har gått så det suser. Bush har møtt representanter for ulike religionssamfunn, bl.a. formannen i USAs katolske bispekonferanse, *Joseph A. Fiorenza*, og diskutert planer for opprettelsen av et særskilt kontor: "White House Office for Faith-based and Community Initiatives". Planen er: statlig støtte til "trosbaserte" sosiale initiativer.

"Medfølelse konservatisme" kaller Bush sin sosialpolitikk, et uttrykk som ble flittig brukt under valgkampen. USA har, i motsetning til andre vestlige land, ingen sterk sosiallovgeving; det satses i stedet på frivillig innsats og privat initiativ. Tradisjonell amerikansk tankegang ønsker ingen "velferdsstaten" som trår til når enkeltindivider eller grupper lider nød: Der skal det personlige egeninitiativ tre i kraft - eller ta støytten, alt etter som. Slik, mener man, mobiliseres egne krefter, og avhengighet av statlig støtte unngås.

Bush støttes av en gruppe sosiologer med presbyterianeren *Marvin Olasky* i spissen; hit hører også den katolske samfunnsviteren *Michael Novak*, internasjonalt kjent og sentral blant USAs "nykonservative" katolikker. Men mange, også troende av ulike avskygninger, er skeptiske til Bushs planer. Tradisjonelt har republikanerne vært mot hjelpetiltak i regjeringsregi for fattige og underprivilegerte. Hvorfor denne plutselige interessen? Vil det offentlige i realiteten spare midler på ordningen? Og blir det "heftelser" ved støtten, f.eks. mindre frihet for institusjonene? Og hva med USAs grunnlovsfestede skille mellom religion og politikk? Hva med institusjoner med en sterkt misjonerende profil? Ønsker man, med tanke på valget i 2004, bl.a. å takkes USAs 62 millioner katolske stemmeberettigede, som med knapp margin foretrakk Gore?

Den katolske kirke bruker store summer på sosialt arbeid: Noen steder er katolske sykehus og andre katolske sosiale institusjoner dominerende; mange mottar allerede adskillig offentlig støtte. Saken berører det for amerikansk tanke viktige prinsipielle spørsmål om det offentlige i det hele skal støtte religiøst baserte institusjoner, skriver *Robert Drinan*, jesuittpater og jusprofessor, i *The Tablet*. Og fastslår "Det ligger an til livlig debatt!"

Økumenisk visdom

"Det økumeniske fellesskap er ingen rosa idyll, men det har lært meg noe om viktigheten av å lytte og framelske den gode samtalen," noterte *Ingrid Vad Nilsen*, generalsekretær i Norges Kristne Råd, nylig i spalten "Månedens gjest" i Luthersk Kirketidende.

"I et økumenisk fellesskap aksepterer vi i utgangspunktet at vi mener forskjellig i mange teologiske spørsmål. Gud har utvalgt oss alle og bedt oss om å være ett slik at verden kan komme til tro. Med denne erkjennelse kommer en plattform for samtale - både på grunn av felles tro og på tross av ulike trosyttringer og teologi," skriver *Vad Nilsen*.

Hun minner om at både i innenkirkelig og økumenisk sammenheng gjelder det at vi må "lære å leve såvel med flertall som med mindretall på en slik måte at vi ikke ekskluderer hverandre fra det kirkelige fellesskap, men klarer å leve med hverandre i både respekt og lojalitet.

I vårt daglige kontorfellesskap er medlemmer i Den norske kirke i mindretall, og rundt lunsjbordet sitter pinsevenner, en humanetiker, en jøde og metodister. Det blir ikke så mange slagord og sjablonger i våre samtaler. Det vi sier, testes øyeblikkelig ut på mennesker som tror og tenker forskjellig. Sammen søker vi å beskrive virkeligheten sannferdig slik at det skal være plass til oss alle i vårt samfunn. Temaer som religionsfrihet, Midtøstenkonflikten, tro og statskirkeordning blir drøftet, og standpunkter testet på en slik måte at jeg føler meg glad og stolt over at den gode samtalen kan fungere på tvers av alt som ellers gjør oss forskjellige," skriver *Ingrid Vad Nilsen*.

Tittelen på hennes innlegg? "Den gode samtalen".

Fasteaksjonen 2001: Nestekjærlighet

Den nordiske bispekonferanse har bestemt at tema for årets fasteaksjon er forsoning og nestekjærlighet. Det er Caritas Norge som gjennomfører fasteaksjonen i Norge på vegne av bispekonferansen. Caritas inviterer sine støttespillere til å gi fasteoffer i forsoningens og nestekjærlighetens ånd, til beste for mennesker som mangler det mest nødvendige. Inntektene fra årets aksjon går bl.a. til nødhjelp på Sri Lanka, landsbyutvikling i Vietnam og til freds- og forsoningsprosjekter i Colombia. "Bruk giroblanketten som alle katolske husstander vil få i posten i løpet av fastetiden," oppfordrer Kari-Mette Eidem, assisterende generalsekretær, på lederplass i Caritas INFO.

20

Michael McGregor ocso: Tanker om fastetiden

“*Vend om, og tro på evangeliet!*” er det første Jesus sier når han går i gang med å forkynde Guds rike. På mitt hjemlige engelsk lyder dette skriftstedet: “*Repent and believe in the Gospel!*”

“*Repent*” - det er et sterkt og kraftig ord! I evangeliets språk betyr det forandring, gjennomtrennende radikal forandring. Noe sånt som å vende innsiden ut. Det betyr omvendelse, det betyr å skifte synsvinkel, å se virkeligheten ikke ut fra en selv, men med Guds øyne. En slik radikal forandring betyr at hele ens holdning og måte å se tingene på endres. Forstår vi monstro hvor dypt ordet “omvendelse” egentlig lodder? Det dreier seg nemlig om den sorten forandring som går helt til sakens kjerne og til kjernen i oss selv, vårt eget hjerte.

En annen betydning ordet “*repent*” har, er å føle dyp sorg og anger over at man har feilet - over det man har gjort eller latt være å gjøre. Det sies ofte at når syndserkjennelsen er for nedadgående i kirken, går trangen til å gjøre bot samme vei. I seks uker hvert år stopper kirken oss på vår ferd og minner oss på særlig vis om at synd er en realitet, og behovet for bot høyst reelt.

På askeonsdag innleder kirken den hellige og høytidelige tiden vi kaller faste. De som denne dagen mottar askekorset på sin panne, gjør

Michael McGregor - er irlender, cisterciensermunk og prest for nonnene i Mariaklosteret på Tautra i Trondheimsfjorden; for tiden er han også “fast løsarbeider” i St.Olav.

det som et tegn på at de akter å ta fastetiden alvorlig - gjøre den til en tid for bot og bedring.

Sagt på en annen måte: Fastetiden er en invitt til å gi seg ut på noe som handler om åndelig vekst og fornyelse. Det er viktig og til hjelp å se fastetiden som en særlig nådens tid hvor den Hellige Ånd gjør oss mer intenst oppmerksomme på vårt behov for Gud. Ingen ringere enn Jesus selv holdes frem for oss som modell, han som *ble ledet av Ånden* ut i villmarken til førti dagers faste og bønn. Fasten er altså en tid for bønn og renselse ledet av Ånden, en forberedelse før vi går inn i påskemysteriet og feirer Jesu lidelse, død og oppstandelse fra de døde. Det er en tid til å reflektere over hvilken retning våre liv har tatt.

*Forstår vi,
monstro,
hvor dypt ordet
“omvendelse”
egentlig lodder?*

Det gamle engelske ordet for faste, *Lent*, som fra angelsaksisk tid har vært brukt som betegnelse for den førti dager lange fasten før påske, betydde opprinnelig noe slikt som “forlengede dager”, med andre ord: våren. Det latinske ordet “*quadragesima*”, som betyr “førti dager” eller ordrett “den førtiende dag”, er mer meningsfylt og rett på sak. De tre tradisjonelle “øvelser” kirkefedrene regnet som enestående midler til å vaske bort fortidens synd og unnlater, er: *bønn, faste og almisser*.

Noen av de tidlige kirkefedre, som den hellige Leo, den hellige Hieronymus og andre, mente at “*quadragesima*”, altså fasten, var innstiftet av apostlene, mens andre, som den hellige Ireneus på slutten av det 2. århundre, slett ikke kjente til noen førtidagers faste før påske. Den allment aksepterte oppfatning i dag er at fastepraksisen sprakte ganske sterkt i de første århundrer, og at fastetidens varighet er et resultat av en gradvis utvikling. Det later til at i det 6. århundre var en ordning med førti dagers faste vel etablert i Roma og omegn.

Den hellige Benedikt, som skriver sin Regel på denne tiden, gir klart uttrykk for at munkens liv bør være en kontinuerlig fastetid, men siden få har styrke nok til det, råder han inntrengende munkene til å overholde den førti dager lange fasten før påske. Det er interessant å merke seg at i kapittel 49. av hans «Regel for Munkene», hvor det handler om fasten (*De quadragesimae observantiae*), henviser Benedikt to ganger til den Hellige Ånd. Han taler om å gi noe til Gud ut over det vanlig, gi det med *den Hellige Ånds glede* (Tess 1,6) og med glad selvfornektelse, samtidig som man ser frem til den hellige påske *med glede og åndelig lengsel*.

*Lever vi opp til vårt privilegium av et kall: å være Kristi disipler?
Trenger vi kanskje å foreta visse justeringer?*

Tegneren John Ryans kardinal Grotti har sin egen vri på det meste: For å forsikre seg om at hans gode forsett for fastetiden gir de ønskede resultater, har han kjøpt seg et speil . . .

Fastetiden er derfor en glad tid, en tid for å gi generøst av seg selv, inspirert og drevet av den Hellige Ånd; en tid med bønn og renselse før vi feirer påskemysteriet og den store festen for Kristi oppstandelse på påskesøndag.

Denne hellige tiden oppfordrer oss til å reflektere over vårt livs retning. Hvor bærer det hen? Lever vi opp til vårt privilegium av et kall: å være Kristi disipler? Trenger vi kanskje å foreta visse justeringer? Eller har jeg ganske enkelt gått meg bort? Trenger jeg å finne veien tilbake til det egentlige?

Ingen er unntatt. Som apostelen Paulus sier "alle har syndet og er uten del i Guds herlighet" (Rom 3,23). Det betyr at både helgen og synder alltid har behov for å dempe sin egenkjærlighet og stolthet - begge deler finnes i adskillige varianter. Fastetiden er en tid for luking, påfyll og fornyelse (cf. kap.15 i Johannesevangeliet). Det er sjelens vårløsning.

Husk at det var Jesus selv som sa: "Den som vil slutte seg til meg, han må gi avkall på sitt eget, ta opp sitt kors og følge meg" (Matt 16,24). Selv om det å gjøre bot altså ikke er noen frivillig sak for en engasjert

kristen, bør boten skjæres slik til at den paseer til den enkeltes styrke og kapasitet. Man nøler med å sitere kirkeretten, men der sier kirken faktisk helt klart at "den guddommelige lov pålegger alle Kristi trofaste å gjøre bot, hver på sin måte".

*Fastetiden er
en tid for luking,
påfyll og fornyelse -
den er sjelens
vårløsning.*

Det er viktig å huske at fasten er den tid hvor Åndens nåde og makt leder oss mildt til å gi av oss selv og vandre generøsitetens vei. Fasten skal feires, ikke utholdes! Hva bønn, faste og almisser angår, lærer Jesus selv oss at alt dette skal utføres diskret og uten at vi tiltrekker oss oppmerksomhet: Vær rundhåndet med almisser, men vær så stillfaren at din venstre hånd ikke vet hva din høyre gjør (Matt 6,1-4); be, for all del, men gjør det i ditt lønnkammer, og Gud selv vil lønne deg (Matt 6,5-6); og om du faster, gjør det med glede så ingen er klar over at du gjør det, ingen uten Gud som lønner rikt (Matt 6,16-18). Fremfor alt, gjør det du gjør uten å

henge med hodet og ikke fordi du må, for Gud holder så avgjort av glade givere (2 Kor 6,7).

De som følger Kristus, er kalt til å forløse og helliggjøre den tid som er dem tilmålt. Det er så mye som trengs å gjøres - om vi bare ser oss om i vår lille, men vakre verden. Så mange hjemsoekte steder hvor krig og konflikter, hat og splid er blitt en del av livet for generasjoner av mennesker, som ikke kjenner til noe annet. Og som om ikke det i seg selv er nok, har vi også den rystende urettferdigheten som hver dag rammer millioner mennesker i form av sult og død - og det i en verden hvor det er rikelig for oss alle sammen!

Synet av Jesus - han som er uten synd, men som likevel faster og ber, - er en sterk oppfordring til oss om å rette blikket mot vårt eget liv. Det utfordrer oss til å forandre og forbedre oss. Ofte går våre forsøk på fornyelse knapt nok under huden på oss. Men skal vi iføre oss frelsens nye kledebon, må vi være rede til å legge av oss de gamle. Å ta på de nye klærne, betyr å leve på en ny måte. Det er slik fornyelse fastetiden kaller hver og en av oss til.

"Vend om, og tro på evangeliet!"

*Vokt dere så religionen ikke blir kun en følelsessak,
men blir handling.*

Kardinal John Henry Newman (1801-1890)

R.I.P.

Vår kjære søster Irmina Erpelding,
født 15. august 1916 i Oberwampach,
Luxemburg,
døde den 17. januar 2001

Bergen, Marias Minde
ST. FRANCISKUS SØSTRENE

*Se, han er min frelses Gud,
jeg er trygg, jeg frykter ikke.
Herren er min sang,
min styrke og min frelse.
Med glede skal dere øse
av frelsens kilde.*

Jesaja 12

Vennligst meld
adresseforandring
til

St. Olavs ekspedisjon,
Akersvn. 5, 0177 Oslo
Tlf.: 23 21 95 00

22

Liturgisk kalender

MARS

Tidebønn for uke 3

SØN 18 3. SØNDAG I FASTEN. 2 Mos 3,1-8a,13-15; 1 Kor 10,1-6.10-12; Luk 13,1-9 (eller 2 Mos 17,3-7; Rom 5,1-2.5-8; Joh 4,5-42 (eller 5-15.19b-26.39a.40-42))

Man 19 **DEN HELLIGE JOSEF, JOMFRU MARIAS BRUDGOM.** 2 Sam 7,4-5a.12-14a.16; Rom 4,13.16-18.22; Matt 1,16.18-21.24a eller Luk 2,41-51a

Tir 20 Dan 3,25.34-43; Matt 18,21-35

Ons 21 5 Mos 4,1.5-9; Matt 5,17-19

Tor 22 Jer 7,23-28; Luk 11,14-23

Fre 23 Hos 14,2-10; Mark 12,28b-34

Lør 24 Hos 6,1-6; Luk 18,9-14

Tidebønn for uke 4

SØN 25 4. SØNDAG I FASTEN. Jos 5,9a.10-12; 2 Kor 5,17-21; Luk 15,1-3,11-32 (eller 1 Sam 16,1b.6-7.10-13a; Ef 5,8-14; Joh 9,1-41 (eller 1.6-9.13-17.34-38))

Man 26 **HERRENS BEBUDELSE.** Jes 7,10-14 og 8,10; Hebr 10,4-10; Luk 1,26-38

Tir 27 Esek 47,1-9.12; Joh 5,1-16

Ons 28 Jes 49,8-15; Joh 5,17-30

Tor 29 2 Mos 32,7-14; Joh 5,31-47

Fre 30 Visd 2,1a.12-22; Joh 7,1-2.10.25-30

Lør 31 Jer 11,18-20; Joh 7,40-53

APRIL

Tidebønn for uke 1

SØN 1 5. SØNDAG I FASTEN. Jes 43,16-21; Fil 3,8-14; Joh 8,1-11 (eller Esek 37,12-14; Rom 8,8-11; Joh 11,1-45 (eller 3-7.17.20-27.33b-45))

Man 2 Dan 13,1-9.15-17.19-30.33-62 (eller 41c-61); Joh 8,12-20

Tir 3 4 Mos 21,4-9; Joh 8,21-30

Ons 4 Dan 3,14-20.91-92.95; Joh 8,31-42

Tor 5 1 Mos 17,3-9; Joh 8,51-59

Fre 6 Jer 20,10-13; Joh 10,31-42

Fra «Lov Herren - Katolsk samlebok»:

KAPITTEL 18: FASTE

419

*τ Audi benigne conditor, tilskrevet Gregor den Store 500-t
o Ragnhild Foss 1938
M Nevers 1100-t*

Høyr, mil-de Ska-par, bø-ni vår, for deg me stend
i an-ger sår, og beis-ke tå-ror på din fot
er vit-ne um at me gjer bot. (5) A - men.

Pavens bønneintensjoner i mars:

At alle troende må bidra til å få slutt på de utålelig store sosiale og økonomiske ulikhetene som preger dagens verden.

At martyrenes og "trosvitnenes eksempler", som vi minnes i dette store jubileumsåret, må bidra til å fremme den økumeniske og interreligiøse dialog.

og i april:

At de som har viet sitt liv til Gud, må forbli tro mot sitt spesielle kall og på den måten få saligprisningens ånd til å skinne i verden.

At feiringen av hundre år for kirken i Ruanda må fremme forståelsen mellom kristne og sette fart i den nasjonale forsoning.

Neste nummer utgis 6. april 2001. Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

Redaksjon:
Unni Klepper Joynt
(ansvarshavende redaktør)
Olav Egil Aune
May-Lisbeth Myrhaug
Brynjulf Norheim

Faste medarbeidere:
Bernt Eidsvig
Liv Greni
Albert Raulin o.p.
Gunnel Vallquist

ISSN 0802-6726

Akersveien 16, 0177 Oslo
Redaksjon: Tlf. 23 21 95 48 - Fax: 23 21 92 43
Ekspedisjon: Tlf. 23 21 95 00
Årsabonnement (Norge): kr. 220,-
Øvrige europeiske land: kr. 230,-
Andre verdensdeler: kr. 240,-
Annonser 19 dager før utgivelsesdagen.
Bankgiro 6022.20.13073. Postgiro 0807 2046480

**St.
OLAV**

BOKHANDEL A.S.

AKERSVEIEN 14, 0177 OSLO
TLF. 23 21 95 55 FAKS. 22 36 02 63
E - post: bokhandel@katolsk.no

NYTT FRA BOKHYLLEN:

JOHN WILLEM GRAN:

**"DET ANNET VATIKANKONSIL:
OPPBRUDD OG FORNYELSE"**

St. Olav Forlag. IB. KR. 240,-
John Willem Gran, tidligere biskop
i Oslo Katolske Bispedømme, var
til stede under de fire konsilperioder
fra 1962 - 1965.

Med et skarpt blikk for detaljer
og en blennende penn viser forfatteren
oss disse epokegjørende hendelsene
slik de fortonet seg fra innsiden.

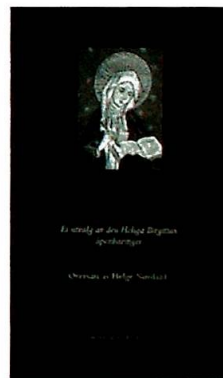
AAGE HAUKEN:

**"TEOLOGI FOR DET TREDJE
ÅRTUSEN" - ESSAYS**

ST. OLAV FORLAG. IB. KR. 240,-
Er katolsk kristendomsforståelse forenlig
med et moderne verdensbilde? Hva er
forskjellen på "natur" og "skapelse"?
Dette og mange andre spørsmål søker
denne essay-samlingen å besvare.

Husk:

*Bøker og musikk
for fastetiden og lys
for påsken!*

ELSE-BRITT NILSEN:

"NONNER I STORM OG STILLE"

Katolske ordenssøstre i Norge i
det 19. og 20. århundre.

SOLUM FORLAG. HFT. KR. 320,-

Med denne boken om ordens-
søstrenes historie i Norge fylles et
hull i norsk kvinne- og sosialhistorie.

"BUDSKAP TIL BIRGITTA"

Et utvalg av den Heliga
Bigittas åpenbaringer

Oversatt av Helge Nordahl.

SOLUM FORLAG. HFT. KR. 280,-

Porto betalt
ved innleveringen
P.P.
Norge/Norvège

Blikk
på tiden

Fra skjerm til skjerf

Innen dette leses er, såvidt vi har observert, programmet "Big Brother" på skjermen også her hjemme - selvsagt før leggetid for litt større barn. Denne smakløsheten vises visst nå i fjorten land. Og får nok sine seere hos oss også. Sitter man først og glør, glør man gjerne videre. Det er nå én ting. Nå får man, såvidt vi forstår, i tillegg ukentlig anledning til, fra TV-stolen å "stemme ut" (man har da mobiltelefon på seg!) både en og to personer nominert av og blant de frivillig innesperrede og døgnovervåkede beboerne av en boligcontainer. Heftige greier!

Hva som får mennesker til frivillig å la seg innesperre i ukevis i en boligcontainer hvor man blir TV-overvåket så å si døgnet rundt, og hvor man hver uke må stemple to av medbeboerne som uønskede drittsekker som ikke får være med lenger, er hinsides vår forstand, ringe som den er. Men ett skjønner vi: Med "Big Brother" har uttrykket et skjermet liv fått et nytt og helskrudd innhold!

Har det med penger å gjøre, sier De? Og det å komme ut av den anonyme masse og frem på skjermen?

Hva var det filosofen sa? "Jeg er på TV, altså er jeg!"

Døm ikke, for at du ikke skal skal bli dømt, heter det. Aktuelle ord særlig nå i denne botferdige fastetid. Vi våger oss likevel frempå: Dette er vanvidd! Så meget desto mer som TV-reklamen selv sier det! I Tyskland. "Big Brother - det helt hverdagslige vanvidd," lokker en dyp fløyelsstemme. Så har vi likevel smugsett? Nix, kun lyttet til NRK P2, som forleden hadde en liten sak om saken - med innlagt tysk reklamesnutt.

Såkalt drittsekk-TV begynte med "Robinson" og har via diverse mutasjoner degenerert ytterligere til "Big Brother". Hva blir neste bisarre påfunn? Hvor langt ned skal vi?

En observasjon fra den amerikanske science-fiction forfatteren Douglas Adams rinner oss i hu. Vi siterer etter hukommelsen, også den ringe, men håper likevel man aner poenget og sammenhengen, som har med det som kalles "overføringsverdi" å gjøre: "Det finnes en teori som sier at dersom noen noensinne finner ut hvorfor universet er til, og hva det hele skal tjene til, forsvinner det på øyeblikket og erstattes av noe enda mer bisartt og ubegripelig. Ifølge en annen teori har dette allerede skjedd!"

Over til frommere saker. Franske katolikker kan i år gå med et fiolett skjerf med bibelsitat i fastetiden, om de ønsker. Erkebiskopen av Paris, kardinal Jean-Marie Lustiger, har bedt en fremstående motedesigner om å lage 50.000 skjerf som skal selges for rundt 40 kroner i kirker og av katolske ungdomsgrupper. Det er særlig unge katolikker som har bedt om "diskret tegn" på at de faster, melder vår hjemlige katolske Informasjonstjeneste. Bibelordet på skjerfet er fra Markusevangeliet: "Fatt mot, han kaller på deg."

Vi innrømmer at øyenbrynene hevet seg ørlite da vi observert ovenstående melding på skjermen. Står det ikke noe i den store boken om at man skal vokte seg for å sende ut fromhetssignaler i fastetiden, så "ingen ser at du faster". Men, tenker vi raskt og velvillig, det er langt fra "de dystre miner" og "et riktig elendig ansikt", som apostelen Matteus advarer mot, til et snertent lite skjerf. Og dessuten, tenker vi, kanskje har også et lilla fasteskjerf noe med nyss nevnte overføringsverdi å gjøre?

Uansett: Velsignet og givende (og her tenker vi to-veis) fastetid 2001. Med og uten skjerf. *Observatoria*

